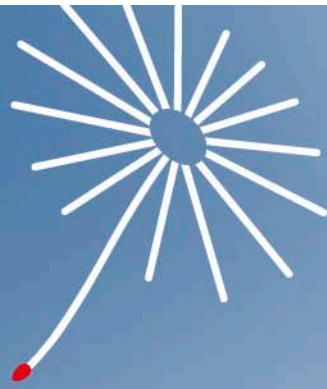

gaia

*Innovative Solutions
for Sustainability*

Vapaaehtoisen maanpuolustus- tuksen vaikuttavuusarviointi

Loppuraportti 13.1.2011

Erkka Rynnänen, Johan Lunabba, Laura Oja ja Tuomas Raivio
Gaia Consulting Oy

Sisällysluettelo

1	Johdanto	3
2	Arvioinnin tavoitteet	4
2.1	Käsitteet ja määritelmät tässä työssä.....	4
2.2	Viitekehys ja menetelmät	6
2.3	Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta	7
3	Vapaaehtoisen maanpuolustuksen lähihistoria ja asema yhteiskunnassa	8
3.1	Katsaus vapaaehtoisen maanpuolustuksen historiaan	8
3.2	Vapaaehtoisen maanpuolustuksen tulevaisuuden kehitykseen vaikuttavia tekijöitä	11
4	Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimijakenttä resurssina	12
4.1	Resurssin tarjonta - järjestöt ja toiminnan sisältö	13
4.2	Resurssin kysyntä - viranomaistoimijat ja tarpeet vapaaehtoiselle maanpuolustukselle.....	14
4.2.1	<i>Puolustusvoimat</i>	14
4.2.2	<i>Puolustusministeriö ja muiden ministeriöiden hallinnonalat</i>	15
4.3	Toiminnan koordinointi	16
4.3.1	<i>Kansallinen taso</i>	16
4.3.2	<i>Aluetaso</i>	17
4.3.3	<i>Toiminnan ohjaus viranomaisten taholta</i>	18
4.4	Johtopäätöksiä kysynnän ja tarjonnan kohtaamisesta sekä toiminnan ohjauksesta	18
5	Vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuus	22
5.1	Vapaaehtoisen maanpuolustuksen saavuttavuus	22
5.2	Maanpuolustuskyvyn kehittäminen ja ylläpito.....	23
5.3	Maanpuolustustahdon kehittäminen ja ylläpito	24
5.4	Yhteiskunnan turvallisuuden tukeminen	26
5.5	Yhteenveto vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuusjohtopäätöksistä	27
6	Kehittämissuhteet	28
6.1	Vapaaehtoinen maanpuolustus resurssina	28
6.2	Vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuus.....	30
7	Yhteenveto	32
	Liite 1 Haastatellut henkilöt.....	34
	Liite 2 Työpajaan osallistuneet	35
	Liite 3 Kuvaukset keskeisistä vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöistä	36

1 Johdanto

Vapaaehtoisella maanpuolustuksella tarkoitetaan yleensä Suomen maanpuolustusta tukevaa kansalaistoimintaa. Vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta on organisoitunut suurehkoksi joukoksi järjestöjä, joissa toimintaa harrastetaan. Maanpuolustuksesta vastaavan hallinnonalan ja vapaaehtoisuuskentän välillä vallitsee yhteysuhde, jota säätelee laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007). Lain mukaan puolustusvoimien tehtävänä on vapaaehtoisen maanpuolustuksen sotilaallisten tehtävien johto sekä muun toiminnan tukeminen, ohjaus ja valvonta. Puolustusministeriön tehtävänä on vapaaehtoisen sotilaallisen koulutuksen ohjaus, valvonta ja kehittäminen. Lisäksi puolustusministeriön hallinnonala vastaa Suomessa vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan yhteensovittamisesta muuhun viranomaistoimintaan.

Tässä raportissa jäsenetään vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimijakentän rakennetta ja toiminnan sisältöjä sekä kentän liityntää viranomaistoimintaan. Lisäksi arvioidaan vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuutta eri näkökulmista. Hankkeen on puolustusministeriön tilauksesta toteuttanut Gaia Consulting Oy.

Tarkemmin vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta voidaan määritellä usealla tavalla. Termiä on eri aikoina ja eri historiallisissa konteksteissa käytetty eri tavoin. Puolustusministeriön työryhmän määritelmässä vuonna 2002 ”vapaaehtoinen maanpuolustustyö on aatteellista vapaaehtoista kansalaistoimintaa, jolla lujitetaan kansalaisten maanpuolustustahtoa ja tuetaan sekä viranomaisten että kansalaisten kykyä selviytyä eri turvallisuustilanteista.” Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007) määrittelee, että ”toiminnan tarkoituksena on edistää maanpuolustuskykyä ja -tahtoa”. Puolustusministeriön poikkihallinnollisen selvitystyöryhmän raportti määrittelee vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan ”toiminnaksi, jota viranomaiset lakisääteisesti tukevat ja järjestöt sekä yksityiset kansalaiset vapaaehtoisesti tekevät maanpuolustuksen hyväksi.” Määritelmästä riippumatta yhtenä päätavoitteena lienee kautta aikojen ollut se, miten yksilö motivoidaan ja opetetaan toimimaan vaikeassa tilanteessa yhteiskunnan pitkäjänteiseksi eduksi mahdollisesti suurin henkilökohtaisin uhrauksin.

Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta jakaa vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan vapaaehtoiseen sotilaalliseen koulutukseen ja muuhun vapaaehtoiseen maanpuolustustoimintaan, jota ovat mm. osallistuminen virka-aputehtäviin, järjestötoimintaan, varautumistoimintaan ja valmiustehtäviin. Tämän lisäksi vapaaehtoiseen maanpuolustukseen kuuluvat muun muassa reserviupseeri- ja reserviläistoiminta sekä naisjärjestöjen toiminta, maanpuolustuskiltatoiminta sekä lukuisten perinneyhteisöjen toiminta, joita ohjailee myös yhdistyslaki.

Vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan yhtenä keskeisenä haasteena on pidettävä kentän laajuutta ja sirpaloituneisuutta, joka syntyy historiasta ja osin erilaisista toimintaan osallistumisen mikromotiiveista yhteisen sateenvarjon alla. On varsin luonnollista, että heterogeeninen joukko yhteisöjä ajaa erilaisten intressiryhmien tai paikallisia etuja, jolloin kokonaisuuden koordinointi on hankalaa. Lisäksi koordinointiote ja keinot vaikuttaa vapaaehtoisen maanpuolustuksen organisaatorakenteisiin, sisältöihin ja toimintatapoihin ovat osin selkiytymättömiä.

Arviointiraportin rakenne on seuraava: Luvussa 2 esitellään arvioinnin tavoitteet, arvioinnissa käytetyt keskeiset käsitteet ja määritelmät sekä arvioinnin viitekehys ja menetelmät. Luvussa 3 esitetään tiivistelmä vapaaehtoisen maanpuolustuksen lähihistoriasta sekä yhteiskunnallisesta asemasta ja esiin nousseista tulevaisuuden haasteista. Luvussa 4 käsitellään vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimijakenttää resurssina. Luvussa 5 arvioidaan vapaaehtoisen maanpuolustuksen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Luvussa 6 esitellään keskeiset resurssin hyödyntämisen ja vaikuttavuuden kehittämisseuraukset.

2 Arvioinnin tavoitteet

Arvioinnin tavoitteena on luoda kuva vapaaehtoisesta maanpuolustustoiminnasta resurssina sekä arvioida nykyisenkaltaisen vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan vaikuttavuutta suhteessa sille lainsäädännössä asetettuihin tavoitteisiin. Resurssinäkökulma on keskeinen, sillä resurssin tarjoamat mahdollisuudet ohjaavat ja asettavat rajat vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestötoiminnan hyödyntämiselle. Arvioinnin lopputuloksena esitetään johtopäätöksiä ja kehittämisseurauksia vapaaehtoisen maanpuolustuksen ja puolustushallinnon välisen yhteistyön sekä vaikuttavuuden kehittämiseksi.

Seuraavissa alaluvuissa esitellään hankkeen käsitteistöä ja määritelmiä, hankkeen toteutustavat sekä pääkohdiltaan hankkeen sisältöön tiiviisti liittyvä vuonna 2008 voimaan astunut laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta.

2.1 Käsitteet ja määritelmät tässä työssä

Vapaaehtoinen maanpuolustus

Vapaaehtoinen maanpuolustus on vapaaehtoista kansalaistoimintaa, jolla lujitetaan kansalaisten maanpuolustustahtoa ja tuetaan sekä viranomaisten että kansalaisten kykyä selvitä erilaisista turvallisuustilanteista¹. Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007) jakaa vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan vapaaehtoiseen sotilaalliseen koulutukseen ja muuhun vapaaehtoiseen maanpuolustustoimintaan. Muulla vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan laissa mm. yhteiskunnan turvallisuuden muita kuin sotilaallisia tehtäviä kuten esim. valmius- ja varautumistoimintaa, sekä aatteellista järjestötoimintaa.

Tässä työssä vapaaehtoinen maanpuolustus on jaettu kolmeen osatekijään, jotka ovat

- 1) Maanpuolustuskyky
- 2) Maanpuolustustahto

---

¹ Puolustusministeriö 2006. Ehdotus vapaaehtoista maanpuolustusta koskevaksi lainsäädännöksi. Vapaaehtoista maanpuolustustyötä koskevaa lainsäädäntöä valmistelevalle toimikunnan mietintö

3) Yhteiskunnan turvallisuuden tukeminen.

Maanpuolustuskyky

Maanpuolustuskyvyllä tarkoitetaan tässä työssä niitä taitoja sekä henkistä ja fyysistä suorituskyykyä, joita edellytetään sotilaallisessa toiminnassa.

Maanpuolustustahto

Maanpuolustustahto on moniulotteinen käsite, jolle ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Maanpuolustustahtoon vaikuttavat monet tekijät kuten miten maanpuolustus määritellään, millaista sota on, lähiaikojen uhkakuvat, turvallisuudentunne, kansallistunne ja isänmaallisuus sekä millainen paikka Suomi ylipäätään on elää.² Myyrin³ mukaan suomalaiset määrittävät maanpuolustustahdon ”tunteeksi siitä, että Suomi on hyvä paikka elää ja myönteiseksi asenteeksi Suomen yhteiskuntajärjestystä, luontoa, kulttuuria ja ihmisiä kohtaan, mikä johtaa haluun toimia sen hyväksi.” Tässä työssä maanpuolustustahto ymmärretään asenteena, joka ilmenee halukkuutena osallistua aseelliseen rajojen puolustamisena hyökkäystä vastaan sekä myötämielisenä asenteena aseellisen maanpuolustuksen käyttöön häiriötilanteen ratkaisutapana.

Yhteiskunnan turvallisuus

Yhteiskunta kohtaa sotilaallisten konfliktien lisäksi paljon muita turvallisuusuhkia. Yhteiskunnan turvallisuutta linjaava keskeinen dokumentti on yhteiskunnan turvallisuusstrategia⁴. Yhteiskunnan turvallisuudella tarkoitetaan tässä työssä laajasti yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa esitettyjä turvallisuuden osa-alueita sekä arjen turvallisuuden uhkia. Tyypillistä näille osa-alueille on, että ne kohdentuvat myös muille kuin puolustushallinnon vastuualueille. Yhteiskunnan turvallisuuden osalta tässä työssä käsitellään erityisesti vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan toimintamahdollisuuksia muissa kuin maanpuolustuksellisissa tilanteissa.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa vapaaehtoistoimintaa pidetään viranomaisten ja elinkeinoelämän ohella tärkeänä. Vapaaehtoistoiminnalla on merkittävä rooli sekä varautumisessa että käytännön turvallisuuden toteuttamisessa. Järjestöt tuottavat ja ylläpitävät viranomaistoimintaa täydentäviä resursseja ja asiantuntijuutta sekä toteuttavat varautumista tukevaa ja edistävää valistusta ja viestintää. Turvallisuusstrategian mukaisesti järjestöillä on viranomaistoiminnan tukena merkittävä rooli muun muassa etsintä- ja pelastustoiminnassa, lento- ja meripelastustoiminnassa, väestönsuojelussa ja palokuntatoiminnassa, vapaaehtoisessa maanpuolustuksessa, ensiaputoiminnan järjestämisessä sekä henkisessä tuessa.

---

² Sinkko, Risto 2010. Maanpuolustustahto ja maanpuolustusajattelu Suomessa 2010-luvulla. Raportti puolustusministeriölle

³ Myyry, Liisa 2009. ”Et kai se siit tulee, et se pitää nähdä jotenkin se kohde puolustettavana ja arvokkaana” – Käsitteitä maanpuolustustahdosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä

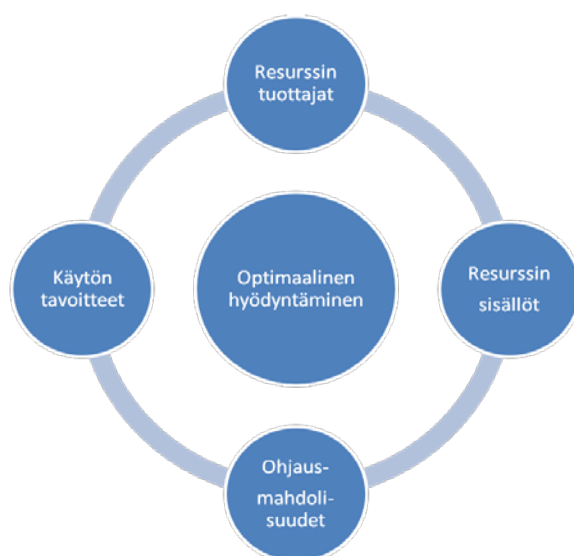
⁴ Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010

2.2 Viitekehys ja menetelmät

Kuten edellä todettiin, työssä arvioidaan ja kuvataan vapaaehtoista maanpuolustuskenttää yhtäältä resurssina ja toisaalta sen toiminnan vaikuttavuutta.

Kuvassa 1 on hahmoteltu resurssin kuvauksen lähestymistapa. Tavoitteena on resurssin optimaalinen hyödyntäminen, jolloin vapaaehtoinen maanpuolustus vastaa tehokkaasti sille asetettuihin vaatimuksiin ja tarpeisiin. Hyödyntämiseen vaikuttavat paitsi resurssin sisältö ja tuottajat, myös resurssille asetetut tavoitteet ja mahdollisuudet ohjata resurssin toimintaa. Koska vapaaehtoinen maanpuolustus on vapaaehtoista toimintaa, on ohjaamisessa informaatio-, taloudellisen ja normiohjauksen rinnalla merkittävässä roolissa kyky tarjota järjestöille motivoivia tehtäviä. Parhaassa tapauksessa kysyntä ja tarjonta kohtaavat tasapainoisesti tilanteessa, jossa järjestöt toteuttavat mielekkäitä ja motivoivia tehtäviä.

Kuva 1. Resurssin kuvauksen näkökulmat.

Vaikuttavuusarvioinnin viitekehys ja -näkökulmat on esitetty kuvassa 2. Toiminnan vaikuttavuutta tarkastellaan seuraavista kolmesta näkökulmasta:

1. Toiminnan relevanssi: arvioidaan miten toiminnan sisällöt ja kohdentuvuus vastaavat yhteiskunnan ja viranomaiskysyntää. Yhtenä keskeisenä lähtökohtana on laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta, jossa vapaaehtoisen maanpuolustuksen tavoitteet määritellään.
2. Toiminnan mielekkyys: arvioidaan toimintaan osallistumisen motiiveja vapaaehtoisuuden näkökulmista.
3. Toiminnan tuloksellisuus: arvioidaan vapaaehtoisorganisaatioiden kykyä tuottaa toimintaa, toiminnan laatua sekä toiminnan tuloksia ja tuotoksia suhteessa normien määräämiin tavoitteisiin ja toisaalta tulosten saavuttamiseksi tehtyihin ponnistuksiin.

Kuva 2. Vaikuttavuusarvioinnin viitekehys ja -näkökulmat

Arvioinnin työmenetelminä hyödynnettiin dokumenttianalyysia, sidosryhmähaastatteluja ja analyysityöpajaa. Dokumenttianalyysia hyödynnettiin erityisesti taustaselvityksen laadinnassa, jolloin käytiin läpi vapaaehtoista maanpuolustusta käsittelevät keskeiset julkaisut ja muut materiaalit. Tärkeimpien sidosryhmien kuten keskeisten vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöjen omia käsityksiä toiminnan vaikuttavuudesta sekä kehittämistarpeista selvitettiin puolistrukturoidulla haastatteluilla. Haastatteluja suoritettiin yhteensä 13 kpl. Lista haastatelluista on esitetty liitteessä 1. Arvioinnin tuloksia ja johtopäätöksiä syvennettiin sidosryhmien edustajille järjestetyssä työpajassa 19.12.2011.

2.3 Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta⁵

Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annettiin 11.5.2007 ja se astui voimaan 1.1.2008. Laissa säädetään viranomaisten (puolustusministeriö, puolustusvoimat ja rajavartiolaitos) valvonnasta ja ohjauksesta suhteessa vapaaehtoiseen maanpuolustukseen. Laajemmin lain tavoitteena on kehittää kansalaisten ja viranomaisten valmiuksia osallistua yhteiskunnan tukemiseen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa sekä edistää maanpuolustuskykyä. Lisäksi laissa säädetään alustavasti vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunnan roolista ja tehtävistä, jotka tarkennetaan erillisessä valtioneuvoston asetuksessa⁶. Lain keskeistä sisältöä on myös Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen toiminnasta ja tavoitteista säättäminen ja sen vuoksi sotilaallinen koulutus on yksi lain tärkeä painopistealue.

Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta jakaa viranomaisten roolit pääpiirteittäin seuraavasti. Puolustusministeriön toimialaan kuuluu vapaaehtoinen maanpuolustus sekä eri hallinnonalojen vapaaehtoiseen maanpuolustukseen liittyvien toimien yhteensovittaminen. Tätä kautta sen tehtävänä on vapaaehtoisen sotilaallisen koulutuksen ohjaus ja valvonta. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen yhteensovittamisessa, ohjaamisessa ja kehittämisessä puolustusministeriön apuna toimii vapaaeh-

⁵ Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta 556/2007

⁶ Valtioneuvoston asetus vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunnasta 2007/960

toisen maanpuolustuksen neuvottelukunta. puolustusvoimien pääesikunnan tehtävänä on puolestaan vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen kuuluvien sotilaallisten tehtävien johto sekä muun toiminnan ohjaus, tukeminen ja valvonta. Lisäksi Rajavartiolaitos voi osallistua vapaaehtoisen maanpuolustuksen edistämiseen.

Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen tarkoituksena on lain mukaan maanpuolustuksen edistäminen ja se toimii vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen yhteistyöjärjestönä. Yhdistys vastaa ainoana järjestönä vapaaehtoisen maanpuolustuksen sotilaallisen koulutuksen ja sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen järjestämisestä. Lisäksi yhdistys voi järjestää turvallisuus-, varautumis- sekä johtamis- ja kouluttajakoulutusta sekä tehdä aloitteita ja toimia maanpuolustuksen hyväksi.

Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta sekä sen tulkinta ovat olleet viime vuosina vilkkaan keskustelun aiheena, sillä sen on koettu joltain osin rajoittavan ja hankaloittavan vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöjen toimintaa. Myös lain valmistelun katsottiin tapahtuneen liian pienessä piirissä. Puolustusvoimien näkökulmasta laki on toiminut hyvin. Eduskunnan puolustusvaliokunta katsoo, että laki on onnistunut, eikä vuonna 2010 lain tarkistamisessa nähty tarvetta korjauksiin.⁷ Lakiin on oltu sen voimaantuloon liittyvän siirtymävaiheen jälkeen myös kentällä pääasiassa tyytyväisiä, sillä se on osaltaan selkeyttänyt vapaaehtoisuuskentän roolijakoa ja toiminnan tavoitteita.

3 Vapaaehtoisen maanpuolustuksen lähihistoria ja asema yhteiskunnassa

Vapaaehtoisella maanpuolustuksella on Suomessa pitkät perinteet. Historialliset ja yhteiskunnalliset tekijät ovat ohjanneet pitkälti vapaaehtoisuuskentän kehittymistä ja kentän nykyinen yhteiskunnallinen asema ja rakenne ovat muodostuneet tämän kehityksen pohjalta. Tässä kappaleessa luodaan lyhyt katsaus vapaaehtoisen maanpuolustuksen historiaan sekä tulevaan kehitykseen vaikuttaviin tekijöihin ja ilmiöihin.

3.1 Katsaus vapaaehtoisen maanpuolustuksen historiaan

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen perintö on talvi- ja jatkosotia edeltäneen ajan maanpuolustustyössä, jota edustivat muun muassa suojeluskunnat ja Lotta Svärd -järjestö. Niiden tehtäviin kuului edistää kansan puolustuskuntoisuutta ja -tahtoa sekä turvata laillista yhteiskuntajärjestystä eli osin samansuuntaiset tehtävät, joiden parissa vapaaehtoiset maanpuolustusjärjestöt tänäkin päivänä toimivat. Suojeluskunta-käsite on kuitenkin sikäli värittänyt, että järjestö edusti aikanaan pääasiassa ns. valkoisen Suomen poliittisia näkemyksiä ja niiden toimeenpanoa.

Talvi- ja jatkosodassa molemmilla järjestöillä oli merkittävä rooli, kun suojeluskunnat liitettiin osaksi puolustusvoimia ja lotat vapauttivat maanpuolustusta tukevalla toimillaan jopa 100 000 miestä

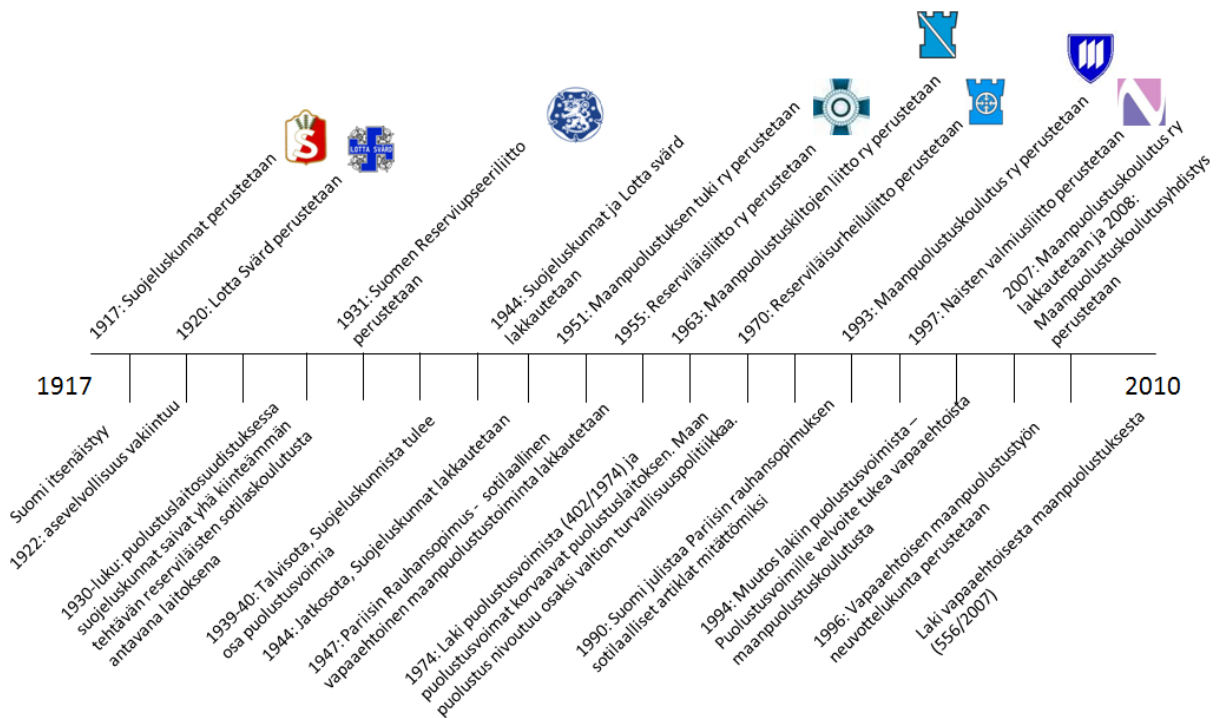
---

⁷ Puolustusvaliokunta 2010. Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta on ollut onnistunut. Eduskunta

huoltotehtävistä rintamalle⁸. Ylipäänsä vapaaehtoisella maanpuolustuksella on ollut Suomessa historiallisesti tärkeä rooli⁹. Sen kehittymistä ja kehitykseen vaikuttavia tärkeimpiä tapahtumia on esitelty aikajanalla kuvassa 3.

Kuva 3. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittyminen Suomen itsenäisyyden aikana. Kuvassa on esitetty vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen nykyiset nimet, vaikka useimmat –niistä on alun perin perustettu eri nimillä.

Vuonna 1947 solmitun Pariisin rauhansopimukseen kirjatuihin sotilaallisissa rajoitteissa kiellettiin armeijan ulkopuolinen sotataitojen koulutus myös Suomessa. Tämä merkitsi loppua vapaaehtoiseen maanpuolustustoimintaan kiinteästi kuuluneelle sotilaalliselle toiminnalle. Lisäksi sopimusartiklat tulkittiin siten, ettei vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen toimintaa saanut hyödyntää puolustusvoimien toiminnassa. Suojeluskunnat ja Lotta Svärd -järjestö oli lakkautettu jo joitain vuosia aiemmin Liittoutuneiden valvontakomission määräyksestä.

Vaikka vapaaehtoinen sotilaallinen maanpuolustustoiminta oli kielletty, korkea maanpuolustushenki ilmeni monien muiden tärkeiden vapaaehtoisen maanpuolustuksen piiriin kuuluvia järjestöjen perustamisena ja toimintana. 1930-luvulla perustetun Suomen Reserviupseeriliiton toiminta jatkui vilkkaana ja sen taloudelliset resurssit vahvistuivat vuonna 1951 perustetun Maanpuolustuksen tuki ry:n¹⁰ myötä. Reserviläisliitto¹¹ perustettiin vuonna 1955 paikallisten reservialiupeeri yhdistysten

⁸ Syvärannan Lottamuseo 2011. Lotta Svärd – Järjestön toiminta ja kehitys. Saatavilla: www.lottamuseo.com. vierailtu 03.11.2011.

⁹ Pääesikunta (2003) Vapaaehtoisen maanpuolustuksen tavoitteiden ja kehittämistarpeiden selvitystyö, III OSA, Järjestöselvitys

¹⁰ Perustettiin nimellä Suomen Reserviupseeriliiton Kannatusyhdistys ry

¹¹ Perustettiin nimellä Reservin Aliupseerien Liitto, jolla se toimi aina 1990-luvun puoliväliin asti

keskusjärjestöksi. Seuraavina vuosikymmeninä aloittivat toimintansa mm. Maanpuolustuskiltojen liitto¹² (1963) ja Reserviläisurheiluliitto (1970).

1990-luvulla ja 2000-luvun alkupuolella vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta eli nopean muutoksen ja kehityksen aikaa. Alkusysäyksen muutokselle antoi Suomen hallituksen julistus 21.09.1990, joka mitätöi Pariisin rauhansopimuksen sotilaalliset artikkelit ydinasekieltoa lukuun ottamatta¹³. Sopimuksen kumoamisen seurauksena vapaaehtoisjärjestöissä aloitettiin sotilaallisia valmiuksia kehittävä maanpuolustuskoulutus, ja puolustusvoimat alkoi pohtia vapaaehtoisuuden hyödyntämistä maanpuolustuksen tukena.

Vuoteen 1990 asti erilaiset moniulotteiset historialliset ja yhteiskunnalliset tekijät olivat pitkälti ohjanneet vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittymistä, minkä vuoksi toimintakentästä on muodostunut laaja, vaikeasti hahmotettava ja osittain päällekkäinen¹⁴. Pääesikunta asetti vuonna 1991 työryhmän vapaaehtoisen maanpuolustuksen kentän selkeyttämiseksi ja koordinaation parantamiseksi, joka laati esityksen koulutuksen toteuttamisesta ja rahoittamisesta.

Uuden koulutusohjelman toteuttamiseksi valtakunnalliset maanpuolustusjärjestöt¹⁵ muodostivat yhteisen koulutusorganisaation, jonka pohjalta perustettiin vuonna 1993 Maanpuolustuskoulutus ry (MPK ry). Järjestön ensisijaiseksi tehtäväksi tuli vapaaehtoisen sotilaallisen maanpuolustuskoulutuksen järjestäminen¹⁶. Yhdistys toimi myös kanavana, jonka kautta puolustusvoimat pystyi ohjaamaan vapaaehtoisuuden voimavaroja¹⁷. Vuotta myöhemmin vapaaehtoisen maanpuolustuksen asemaa vahvistettiin edelleen lainsäädännöllä, joka asetti puolustusvoimille veloitteen tukea vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta. Laki realisoitui tosin lähinnä kalusteiden ja toimitilojen lainaamisen muodossa, jonka lisäksi tärkeimpiä toimijoita tuettiin jonkin verran taloudellisesti.

Merkittävä askel oli myös vuonna 1995 voimaan tullut laki, joka salli naisten osallistumisen asepalvelukseen. Tämä lisäsi naisten innokkuutta osallistua vapaaehtoiseen maanpuolustustoimintaan ja johti Naisten Valmiusliiton perustamiseen vuonna 1997. Naisten valmiusliiton tehtävät eivät ole kuitenkaan luonteeltaan sotilaallisia, vaan sotilaalliseen koulutukseen naiset voivat osallistua samoilla kursseilla kuin miehetkin.

Muutoksista huolimatta vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta säilyi verraten rönsyilevänä ja huonosti koordinoituna. Vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen toimintaa leimasi edelleen sirpaloituneisuus ja yhteisten tavoitteiden puuttuminen. Useat järjestöt organisoivat samanlaisia harjoituksia synergioita hyödyntämättä ja toisaalta harjoitusten tavoitteet eivät välttämättä vastanneet yhteiskunnallisia tarpeita. Vapaaehtoisen maanpuolustustyön neuvottelukunta perustettiin vuonna

---

¹² Perustettiin nimellä Joukko-osastokiltojen neuvottelukunta

¹³ Suomen hallitus antoi tämän julistuksen yksipuolisesti perustellen sitä muuttuneella kansainvälisellä tilanteella

¹⁴ Pääesikunta 2003. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen tavoitteiden ja kehittämistarpeiden selvitystyö. III OSA. Järjestöselvitys

¹⁵ Perustajajäseninä olivat Suomen Reserviupseeriliitto ry, Reservin Aliupseerien Liitto ry, Suomen Reserviupseerien Naisten Liitto ry, Reservin Aliupseerien Naisten Liitto ry, Maanpuolustuskiltojen Liitto ry, Sotilaskotiliitto ry ja Kadettikunta ry.

¹⁶ MPK 2011. Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen tie merkittäväksi turvallisuuskouluttajaksi. Saatavilla: www.mpky.fi/Default.aspx?tabid=362. Vierailtu: 03.11.2011.

¹⁷ Pääesikunta 2003. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen tavoitteiden ja kehittämistarpeiden selvitystyö 2003 – loppuraportti, suositukseset.

1997 puolustusministeriön yhteyteen ohjaamaan ja lisäämään poliittista kontrollia vapaaehtoiseen maanpuolustustoimintaan. Neuvottelukunnan rooli on kuitenkin jäänyt epäselväksi ja vaikutukset verraten vähäisiksi. Vaikutuksia käsitellään laajemmin luvussa 5.

Vapaaehtoisen sotilaallisen koulutuksen järjestäminen säilyi julkisen hallinnon tehtävänä aina vuoteen 1999, jolloin myös MPK ry:n tehtäviä tarkennettiin ja sen vastuulle siirrettiin kaikki vapaaehtoinen maanpuolustuskoulutus mukaan lukien sotilaallinen koulutus. Tämän jälkeen muut vapaaehtoiset maanpuolustusjärjestöt saivat tilata MPK ry:ltä sotilaallisia koulutustapahtumia ja -kurseja. Toimintaa pidettiin kuitenkin aluksi huonosti organisoituna ja koulutusta laadullisesti vaihtelevana.

Huonosti koordinoitu vapaaehtoisen sotilaallisen koulutuksen järjestäminen haluttiin ohjeistaa ja ottaa aiempaa tiukemmin yhteiskunnallisen valvonnan piiriin lainsäädäntötoimin. Tarpeelliseksi nähtiin myös kohdentaa vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta vastaamaan paremmin yhteiskunnallisia ja puolustusvoimien tarpeita. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi säädettiin laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007), joka astui voimaan vuoden 2008 alussa.

Uuden lain seurauksena MPK ry lopetti toimintansa ja sen korvasi julkisoikeudellinen Maapuolustus- koulutusyhdistys (MPK), jonka toiminnan ja hallinnon puitteet oli säädetty uudessa laissa. Lain myötä yhdistys alkoi hallinnoida koko vapaaehtoisen maanpuolustuksen sotilaallista koulutusta ja oli myös ainoa toimija, joka tällaista koulutusta sai järjestää. Lisäksi sotilaallista koulutusta sai järjestää jatkossa vain puolustusvoimien tilaamana, mikä sotilaallisen koulutuksen osalta tarkoitti vapaaehtoistoimijoille tiivistä koordinoitua MPK:n kanssa.

Omalta osaltaan merkittävää vapaaehtoisen maanpuolustuksen kannalta oli puolustusvoimien maakuntajoukkojen perustaminen 2006. Maakuntajoukot ovat osa puolustusvoimien paikallisjoukkoja. Niiden keskeisiin tehtäviin kuuluu virka-aputehtävien lisäksi paikallispuolustus sekä tärkeiden alueellisten kohteiden ja sodan ajan joukkojen perustamisen suojaaminen.^{18 19} Vaikka joukot ovat puolustusvoimien alaisuudessa eivätkä täten kuulu hallinnollisesti vapaaehtoiseen maanpuolustukseen, ne koostuvat vapaaehtoisista palvelussitoumuksen tehneistä reserviläisistä.

3.2 Vapaaehtoisen maanpuolustuksen tulevaisuuden kehitykseen vaikuttavia tekijöitä

Pariisin rauhansopimuksen sotilaallisten artiklojen uudesta suomalaisesta tulkinnasta alkanut vapaaehtoisen maanpuolustusjärjestökentän kehitys ei ole vielä päätöksessä, vaan vuoropuhelu toimikentän mahdollisuuksista on jatkunut vilkkaana. Keskustelua ovat vauhdittaneet ennestään monet muutokset ja ilmiöt, jotka muokkaavat jatkuvasti kenttää, jolla vapaaehtoinen maanpuolustus ja maanpuolustus laajemminkin toimivat. Keskeisiä hankkeessa esille nostettuja toimintaympäristön muutoksia ovat mm. seuraavat:

- Puolustusvoimauudistus. Vuosina 2011-2015 puolustusvoimien sodan ja rauhan ajan rakenteita on tarkoitus muuttaa nykyistä kustannustehokkaammiksi ja henkilövahvuudeltaan pie-

---

¹⁸ Laki puolustusvoimista 2007. Annettu Helsingissä 11 päivänä toukokuuta 2007

¹⁹ Nieminen, Jarmo 2004. Maakuntajoukot-käsitteestä.

nemmiksi mutta yhtä suorituskykyisiksi kuin aiemmin. Vuoteen 2015 mennessä puolustusvoimien vuotuinen budjetti pienenee 200 miljoonalla eurolla nykyisestä noin 2,7 miljardista eurosta.

- Puolustusvoimien sodan ajan vahvuus pienenee. Viimeisen 10 vuoden aikana vahvuus on laskenut noin 35 % yli 500 000:sta 350 000:een. Vahvuuden oletetaan laskevan edelleen noin 100 000:lla.
- Resurssien pienetessä yhä suurempi osa reserviläisistä jää sijoittamattomiksi, jolloin vapaaehtoisjärjestöillä on jatkossa todennäköisesti yhä tärkeämpi rooli sijoittamattomien reserviläisten maanpuolustustaitojen kehittämisessä ja maanpuolustuskyvyn ylläpidossa.
- Myös vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöjen valtionapua leikataan noin 18 %.
- Heikko maailmantaloudellinen tilanne on osaltaan vaikeuttanut vapaaehtoisjärjestöjen varainhankintaa. Maanpuolustuksen Tuki ry on perinteisesti tehnyt tiivistä yhteistyötä suomalaisten yritysten kanssa ja saanut näiltä tukea vapaaehtoistoiminnalle. Tuen saaminen on hankaloitunut merkittävästi huonon taloudellisen tilanteen takia. Yritystukien saamista on vaikeuttanut myös se, että nuoremmat yritysjohtajat eivät keskimäärin koe maanpuolustustoimintaa enää yhtä tärkeänä tuen kohteena kuin vanhemmat väistyvät sukupolvet.
- Veteraanisukupolvien vanhenemisen ja katoamisen arvioidaan vaikuttavan merkittävästi maanpuolustustahtoon. Veteraanit ovat olleet yhteiskunnallisesti paljon esillä ja veteraanien perinnön vaaliminen on ollut monen järjestön keskeistä toimintaa. Kun viimeiset sodassa palvelleet veteraanit katoavat, poistuu tärkeä kontaktipinta sota-ajan perinteeseen.
- Nuorten ikäluokkien arvomaailman muutokset ovat vaikeasti ennakoitavia. Eräänä trendinä on arvomaailman yleiseurooppalaistuminen. Vapaaehtoisjärjestöjen toiminnassa nuorten mukaan saaminen on ollut haasteellista. Jatkuvasti kasvava ja monipuolistuva uusien harrastusten ja järjestöjen tarjonta on vienyt osan sellaisten nuorten huomiosta, jotka aiemmin olisivat saattaneet kiinnostua vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta. Samalla nuorten yhdysside maanpuolustustoimintaan on ylipäänsä heikentynyt. Vaikka maanpuolustustahto on säilynyt Suomessa korkealla tasolla, kiinnostus vapaaehtoista maanpuolustustoimintaa kohtaan on laimeaa.²⁰

4 Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimijakenttä resurssina

Yksi hankkeen keskeinen tavoite on kuvata vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimijakenttä resurssina. Tässä työssä resurssi on kuvattu tarjonnan ja kysynnän sekä koordinoinnin näkökulmista. Tar-

---

²⁰ Sinkko, Risto 2010. Maanpuolustustahto ja maanpuolustusajattelu Suomessa 2010-luvulla. Raportti puolustusministeriölle

jonnan muodostavat viitekehyksen mukaisesti järjestökenttä ja sen toiminta. Kysynnällä viitataan käytön tavoitteisiin ja resurssin ohjausmahdollisuuksiin. Koordinointi viittaa viranomaisten ja vapaaehtoiskentän välisiin yhteistyöelimiin ja -tapoihin.

4.1 Resurssin tarjonta – järjestöt ja toiminnan sisältö

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestökenttä koostuu erilaisista maanpuolustuskyvyn ja -tahdon ylläpitämiseen ja kehittämiseen tähtäävistä järjestöistä. Kuten edellä todettiin, kenttä on hyvin monimuotoinen. Joidenkin järjestöjen toiminnassa korostuu erityisesti sotilaallinen koulutus ja fyysisen kenttäkelpoisuuden ylläpito, kun toisten tavoitteet liittyvät esimerkiksi muihin yhteiskunnan tai arjen turvallisuutta parantaviin tehtäviin tai veteraaniperinteen säilyttämiseen. Osa järjestöistä tukee toiminnallaan myös muiden järjestöjen toimintaa. Seuraavassa kuvataan ja ryhmitellään lyhyesti vapaaehtoisen maanpuolustuksen keskeisiä toimijoita. Tarkemmat kuvaukset järjestöistä on annettu liitteessä 3.

Vapaaehtoisjärjestöt koordinoivat toimintaansa monilla eri tavoin riippuen järjestön tehtävistä, koosta ja toimintatavoista. Tyypillinen järjestäytymistapa on paikallisosasto, piiri ja keskustuomisto -organisaatorakenne eri variaatioineen. Varsinainen käytännön toiminta tapahtuu paikallisella tasolla, jossa vapaaehtoiset toimivat omissa järjestöissään. Aluetasolla järjestötoiminta on useimmiten organisoitunut järjestöjen piiriorganisaatioiden alaisuuteen. Kansallisella tasolla toimivat järjestöjen keskustuomistot ja -liitot, jotka ajavat jäsenjärjestöjen etuja ja valmiuksia.

Erytyisesti jäsentensä kenttäkelpoisuuden ja maanpuolustuskyvyn ylläpitämiseen keskittyviä järjestöjä ovat esimerkiksi Suomen Reserviupseeriliitto (RUL), Reserviläisurheiluliitto ry ja Reserviläisliitto (RES). Ne järjestävät erilaisia fyysistä kuntoa parantavia harjoituksia ja niiden urheilu- ja liikuntatoiminnassa korostuvat tavallisesti sotilaallisia valmiuksia kehittävät maastoharjoitukset sekä ammunta ja suunnistus.

Monilla vapaaehtoisjärjestöillä on myös yhteiskunnan turvallisuuteen liittyviä tavoitteita. Esimerkiksi Reserviläisliitolla on vilkasta yhteistoimintaa Vapepan kanssa. Naisten valmiusliitto keskittyy toiminnassaan erityisesti turvallisuuteen ja varautumiseen sekä arjen turvallisuuteen liittyvien valmiuksien kehittämiseen. Tätä kautta pyritään parantamaan naisten mahdollisuuksia toimia poikkeusoloissa yhteiskunnan hyväksi. Liitto järjestää vuosittain valtakunnallisia turvallisuusseminaareja ja eri koulutustapahtumia. Yhteiskunnan turvallisuuteen liittyvä toiminta on kiinteä osa vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen toimintaa.

Perinteinen maanpuolustustahdon hyväksi tapahtuva työ on keskeinen osa useiden järjestöjen toimintaa. Laissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta nimenomaan ohjataan vapaaehtoisjärjestöjä maanpuolustustahtoa kohottavaan toimintaan ja veteraaniperinteen ylläpitämiseen.²¹ Maanpuolustustahtoa ylläpidetään muun muassa järjestämällä juhlallisia maanpuolustushenkeä kohottavia tilaisuuksia sekä perinnetoiminnan, monipuolisten julkaisujen ja esitelmä- ja tiedotustilaisuuksien avulla. Maanpuolustustahdon ylläpitäminen korostuu erityisesti Suomen Reserviupseeriliiton, Reserviläisliiton ja Maanpuolustuskiltojen liiton toiminnassa.

---

²¹ Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta 556/2007, 25 §

Eräiden liittojen tarkoituksena on palvella ja tukea muiden järjestöjen ja liittojen toimintaa. Reserviläisurheiluliitto ry:n yksi keskeinen tehtävä on ylläpitää ja kehittää jäsenistönsä maanpuolustustaitoja. Maanpuolustuksen Tuki ry:n tärkeimpänä tehtävänä on hankkia ja jakaa jäsenjärjestöilleen²² toimintaan varoja. Maanpuolustuskiltojen liitto ry on valtakunnallinen keskusjärjestö ja jäsenyhdistyksiensä eli kiltojen välinen yhteistyöelin. Naisten Valmiusliiton muodostavat sen 11 jäsenjärjestöä, eikä liitolla ole henkilöjäseniä. Sen tehtävänä on edistää jäsenjärjestöjensä toimintaa ja auttaa näiden toiminnan koordinoimisessa. Jäsenjärjestöt ovat naisten turvallisuus- ja kokonaismaanpuolustustyötä tekeviä ja tukevia valtakunnallisia rekisteröityjä yhdistyksiä.

Erityisesti on huomattava, että osana resurssin tarjontaa ja toimintaa syntyy merkittävä määrä koulutusvuorokausia ja eri tavoin pätevöityneitä ihmisiä. Esimerkiksi MPK:n koulutusvuorokausia oli vuonna 2009 62000 ja koulutukseen osallistui 43000 henkeä.

4.2 Resurssin kysyntä - viranomaistoimijat ja tarpeet vapaaehtoiselle maanpuolustukselle

4.2.1 Puolustusvoimat

Puolustusvoimat vastaa maan sotilaallisesta puolustamisesta ja virka-apun antamisesta muissakin kuin sotilaallisissa turvallisuustilanteissa.

Sodanajan joukkojen kokonaisvahvuus on tällä hetkellä noin 350 000 henkilöä, mutta lukumäärän oletetaan laskevan tulevina vuosina. Yhteys vapaaehtoistoiminnan ja reservin välillä on koulutuksellisesti olemassa: Puolustusvoimat tilaa Maanpuolustuskoulutusyhdistykseltä esimerkiksi kertausharjoituksia tukevaa tai muuta koulutusta.

Virka-apupyynnön ottaa ensisijaisesti vastaan ja hyväksyy Pääesikunta tai sotilasläänin, merivoimien, ilmavoimien tai maanpuolustusalueen esikunta. Kiireellisessä tapauksessa virka-apun antamisesta voi määrätä varuskunnan päällikkö, joukko-osaston komentaja tai sotilaslaitoksen päällikkö.²³

Käytännössä vapaaehtoistoiminnan rajapinta virka-apuun ovat maakuntajoukot, jotka kuitenkin ovat hallinnollisesti osa puolustusvoimien kokoonpanoon kuuluvia alueellisia joukkoja. Maakuntajoukkokin on käytetty virka-aputehtävissä toistaiseksi vain harvakseltaan.

Puolustusvoimien kysyntä vapaaehtoiselle maanpuolustukselle liittyy siis pääasiassa sotilaalliseen maanpuolustuskoulutukseen, jota tarjotaan ensisijaisesti sijoitetulle reserville ja maakuntajoukoille. Lisäksi osa koulutuksesta on suunnattu kehittämään reserviläisten sijoituskelpoisuutta; kokonaistavoitteena on luonnollisesti sodan ajan joukkojen tuottaminen ja ylläpito. Muuta maanpuolustus- ja turvallisuuskoulutusta pidetään ensi kädessä hyvänä yhteiskunnan turvallisuutta edistävänä harrastustoimintana, joka kuitenkin palvelee pääosin vain vapaaehtoisjärjestöjen etuja.

---

²² Suomen Reserviupseeriliitto ry, Reserviläisliitto - Reservin Aliupseerien Liitto ry, Maanpuolustuskiltojen liitto ry, Maanpuolustuskoulutusyhdistys ja Naisten Valmiusliitto ry

²³ <http://www.puolustusvoimat.fi>

4.2.2 Puolustusministeriö ja muiden ministeriöiden hallinnonalat

Puolustusministeriö johtaa puolustuspolitiikkaa, koordinoi koko valtiohallinnon kokonaisuomaanpuolustukseen liittyviä tehtäviä ja vastaa puolustushallinnon normiohjauksesta. Vapaaehtoisuudessa puolustusministeriön tehtävänä on vapaaehtoisen sotilaallisen koulutuksen ohjaus, valvonta ja kehittäminen.²⁴ Sen tehtäviin kuuluu myös vapaaehtoisen maanpuolustuksen ja siihen liittyvien toimien yhteensovittaminen eri hallinnonalojen kesken.

Vapaaehtoinen maanpuolustuksen tavoitteiden mukaisesti toiminnalla pyritään edistämään yhteiskunnan turvallisuutta muissakin kuin maanpuolustuksellisissa tilanteissa. Näissä tilanteissa johtovastuu on kuitenkin muilla hallinnonaloilla. Eniten vapaaehtoisresursseja vaativat turvallisuustehtävät liittyvät **sisäasiainministeriön** hallinnonalaan ja vastusalueisiin. Tyypillisesti tehtävät liittyvät pelastus-, poliisi tai maahanmuuttoviranomaisten tukemiseen. Tyypiesimerkkejä ovat vapaapalokunnat ja vapaaehtoisen pelastuspalvelun hälytysryhmät, joita käytetään esimerkiksi kadonneiden henkilöiden etsinnöissä. Vesihuollon ja tulva- ja patoriskien hallinta puolestaan kuuluu **maa- ja metsätalousministeriön** vastuulle ja sosiaali- ja terveyshuoltoon liittyvät tehtävät kuuluvat **sosiaali- ja terveysministeriön** vastuulle. Henkisen kriisinkestävyydet toiminnot kuten esimerkiksi opetustoiminta ja kulttuuriomaisuuden suojeleminen on yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa asetettu **opetus- ja kulttuuriministeriön** vastuulle.²⁵

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa vapaaehtoisjärjestöillä on periaatteessa tärkeä rooli varautumisessa, arjen turvallisuuden toteuttamisessa sekä kriisinsietokyvyn lisäämisessä. Järjestöt tuottavat ja ylläpitävät viranomais toimintaa tukevia ja täydentäviä resursseja ja asiantuntijuutta. Useat vapaaehtoisjärjestöt tukevat viranomaisia ylläkuvatuissa tehtäväkentissä. Esimerkiksi Suomen Punaisella Ristillä (SPR) on keskeinen rooli ensiapukoulutuksen ja terveysvalistuksen antajana. Lisäksi SPR koordinoi vapaaehtoista pelastuspalvelua, joka on 49 vapaaehtoisjärjestön yhteenliittymä, johon kuuluu 1300 hälytysryhmää ympäri maata. Hälytysryhmissä toimii yli 20 000 koulutettua vapaaehtoista viranomais toimintaa tukevissa tehtävissä.²⁶ Useimmat vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöt ovat vapaaehtoisen pelastuspalvelun jäsenjärjestöjä. Jäsenyyksistä huolimatta arvioinnin valossa näyttää siltä että vapaaehtoisen maanpuolustuksen harrastajat eivät kovinkaan suurella rintamalla osallistu vapaaehtoisen pelastuspalvelun toimintaan. Toki poikkeuksiakin löytyy. Esimerkiksi Naisten valmiusliitto on hyvin aktiivisesti kohdentanut toimintaansa juuri arjen turvallisuuden tukemiseen ja löytänyt hyvin osallistumisen ja vaikuttamisen kanavia omille vapaaehtoisilleen. Keskeistä on ollut yhteys vapaaehtoiseen pelastuspalveluun ja sitä kautta sisäasiainministeriöön.

Tärkeitä syitä vapaaehtoisen maanpuolustusjärjestöjen vähäiselle hyödyntämiselle näissä tilanteissa näyttää olevan kaksi. Ensinnä linkkejä ja koordinaatiomekanismeja vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöjen ja muiden ministeriöiden välillä ovat hataria, eikä ole olemassa selkeitä mekanismeja vapaaehtoisen maanpuolustusjärjestöjen jäsenten hyödyntämiseksi muiden ministeriöiden hallinnonalojen johtamissa tilanteissa. Toiseksi vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöä identifioi

---

²⁴ Puolustusministeriö. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittäminen. Saatavilla: www.defmin.fi/index.phtml?s=522. Vierailtu: 11.01.2012

²⁵ Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010

²⁶ Vapepa. Yhteiskunnan ja elinympäristön turvallisuuden asialla. Saatavilla: www.vapepa.fi/vapepa-lisaa-yhteiskunnan-ja-elinympariston-turvallisuutta. Vierailtu 11.01.2012

itsensä vahvasti puolustushallinnon tehtäväkenttään eikä ole monesti kiinnostunut hoitamaan yhteiskunnan turvallisuuteen liittyviä muita tehtäviä.

Puolustushallinto puolestaan ilmaisee vapaaehtoisresurssitarpeensa omista lähtökohdistaan, eli ensikädessä resursseja tarvitaan vastaamaan puolustusvoimien suhteellisen rajattuihin tarpeisiin.

4.3 Toiminnan koordinointi

4.3.1 Kansallinen taso

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunta

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunta **toimii vapaaehtoisen maanpuolustuksen yhteensovittamista, ohjaamista ja kehittämistä varten** puolustusministeriön apuna ja sen yhteydessä. Neuvottelukunta on valtioneuvoston asettama. Neuvottelukunnan toimikausi on eduskunnan toimikausi. Neuvottelukunnan kokoonpanossa huomioidaan eduskunnassa vallitsevat parlamentaariset voimasuhteet. Neuvottelukunnassa on puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi vähintään 10 ja enintään 15 muuta jäsentä, joista kullakin on henkilökohtainen varajäsen.^{27 28}

Neuvottelukunta voi asettaa alueellisia tai toimialakohtaisia neuvottelukuntia sen omaa toimikautta vastaavaksi ajaksi sekä kutsua pysyviä asiantuntijoita. Kuten neuvottelukunnassakin, alueellisissa ja toimialakohtaisessa neuvottelukunnassa on puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi enintään 15 muuta jäsentä ja heillä henkilökohtaiset varajäsenet. Alueellisessa neuvottelukunnassa tulee olla ainakin puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, valtion aluehallinnon viranomaisten ja maanpuolustusjärjestöjen edustus. Jäsenten nimeämisessä on huomioitava alueellinen kattavuus ja neuvottelukunnan tehtävien kannalta oleellinen asiantuntemus.^{29 30}

Valtioneuvoston asetuksella (960/2007) on säädetty neuvottelukunnan, alueellisten ja toimialakohtaisten neuvottelukuntien tehtävistä, kokoonpanosta ja toiminnan järjestämisestä.

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunnan tehtävänä on^{31 32}:

1. yhteensovittaa ja ohjata vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestämistä;
2. vahvistaa vapaaehtoisen maanpuolustuksen asemaa yhteiskunnassa;
3. seurata ja arvioida vapaaehtoista maanpuolustusta koskevien järjestelyjen toimivuutta ja vaikuttavuutta sekä tehdä esityksiä ja aloitteita vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämiseksi;
4. antaa lausuntoja vapaaehtoisen maanpuolustuksen kannalta tärkeitä suunnitelmista ja ehdotuksista;

---

²⁷ Vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunta, www.defmin.fi

²⁸ Valtioneuvoston asetus vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (960/2007)

²⁹ Vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunta, www.defmin.fi

³⁰ Valtioneuvoston asetus vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (960/2007)

³¹ Vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunta, www.defmin.fi

³² Valtioneuvoston asetus vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (960/2007)

5. ylläpitää maanpuolustukseen liittyvää keskustelua ja kehittää kansalaisten maanpuolustus-tietoisuutta;
6. edistää kansalaisten vapaaehtoista maanpuolustustoimintaa ja maanpuolustusvalmiutta;
7. ohjata ja valvoa alueellisten ja toimialakohtaisten neuvottelukuntien toimintaa.

Neuvottelukunnan on toimitettava vuosittain työsuunnitelma ja toimintakertomus puolustusministeriölle.

Reservin neuvottelukunta

Reservin neuvottelukunta on Pääesikunnan päällikön johtama neuvottelukunta, johon kuuluvat jäseninä mm. vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöt ja MPK. Neuvottelukunnan tehtävänä on koordinoita vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimijakenttää.

Maanpuolustuskoulutusyhdistys

Maanpuolustuskoulutusyhdistys on julkisoikeudellinen yhdistys, jonka tehtävänä on järjestää vapaaehtoiseen maanpuolustukseen kuuluvaa sotilaallista koulutusta ja sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta sekä vapaaehtoista maanpuolustusta koskevaa tiedotusta ja valistusta. Lisäksi yhdistys kehittää naisten mahdollisuuksia osallistua vapaaehtoiseen maanpuolustukseen ja järjestää siihen liittyvää sotilaallista koulutusta ja sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta. MPK:n rooliin kuuluu lisäksi jäsenjärjestöjen ohjaus, tukeminen ja yhteensovittaminen maanpuolustuskoulutukseen liittyvissä asioissa. Lisäksi yhdistys voi järjestää turvallisuus-, varautumis- sekä johtamis- ja kouluttajakoulutusta sekä tehdä aloitteita ja toimia muutoinkin maanpuolustuksen hyväksi siten kuin sen säännöissä määrätään. Koulutus, jossa käytetään puolustusvoimien aseita, ampumatarvikkeita tai räjähteitä, on järjestettävä puolustusvoimien henkilökunnan johdolla ja noudattamalla voimassa olevia puolustusvoimien ohjesääntöjä, varomääräyksiä ja muita pysyväismääräyksiä³³.

4.3.2 Aluetaso

Aluetasolla toimivat sotilaslääniä yhteydessä vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunnan asettamat **vapaaehtoisen maanpuolustuksen alueelliset neuvottelukunnat** sekä meri- ja ilmavoimien toimialakohtaiset neuvottelukunnat. Neuvottelukuntien jäsenet edustavat alueensa käytännön toimijoita. Alueellisen neuvottelukunnan tehtävänä on toimia eri tahoja yhdistävänä asiantuntija-, yhteistyö- ja vuorovaikutuselimenä.

Käytännössä puolustusvoimien aluetason yhteistoiminta vapaaehtoiskenttään kytkeytyy ensikädessä sotilaslääniä alaisuudessa olevien aluetoimistojen kautta. Osa vapaaehtoistoiminnasta kytkeytyy puolestaan joukko-osastoihin (kuten esimerkiksi varuskuntien ja prikaatien perinteitä vaalivat killat). Sotilaalliseen koulutukseen liittyvää vapaaehtoistoimintaa ohjataan aluetasolla MPK:n aluetoimistojen kautta.

33

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070556?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20vapaaehtoisesta%20maanpuolustuksesta](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070556?search[type]=pika&search[pika]=laki%20vapaaehtoisesta%20maanpuolustuksesta)

4.3.3 Toiminnan ohjaus viranomaisten taholta

Perinteisiksi hallinnon ohjauskeinoiksi luetaan yleensä taloudellinen, informaatio- ja normiohjaus. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen kentässä normiohjauksella on järjestetty mm. MPK:n asema, ja informaatio-ohjausta tapahtuu jatkuvasti mm. neuvottelukuntien kautta. Osana normiohjausta puolustusministeriö voisi lain mukaan tehdä yhteistyösopimuksia vapaaehtoisuuskentän järjestöjen kanssa, mutta tätä mahdollisuutta ei ole käytetty. Taloudellista ohjausta joudutaan soveltamaan vapaaehtoistoiminnassa harkiten; ehdollista rahoittamista pidetään vapaaehtoisuuskentässä ongelmallisenä.

Edellisten lisäksi vapaaehtoisorganisaatioiden kannalta tärkeäksi ja vaikuttavaksi ohjauskeino voidaan lukea motivaatio-ohjaus, ts. toiminnan ohjaaminen motivoinnin kautta.

Keskeiset vapaaehtoisen maanpuolustuksen motiivit jaetaan kirjallisuudessa usein kolmeen pääkategoriaan, jotka ovat arvot ja aatteet, toiminnan sisältö sekä sosiaaliset verkostot. Osa-alueet kytkeytyvät vahvasti toisiinsa. Arvot ja aatteet sekä sosiaaliset verkostot ovat sosiaalisen pääoman keskeisiä elementtejä ja ilmenevät voimakkaasti vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan ytimessä³⁴. Toiminnan sisältö tukee arvomaailmaa ja toimii pohjana sosiaalisten verkostojen syntymiselle. Samalla arvot ja aatteet ohjaavat toimintaa, joka myös itsessään tuo tyydytystä suoritusten, uusien kokemusten ja yhteisöllisyyden kautta.

Ohjauksen kannalta keskeistä on motivointi toiminnan sisältöjen kautta. Arvot ja aatteet sekä sosiaaliset verkostot liittyvät toimintaan osallistumiseen, kun taas toiminnan sisällöt vahvistavat toiminnassa mukana pysymistä. Tässä hankkeessa todettiin suurimmiksi motivaatiotekijöiksi harjoitusammunnat, kertausharjoituspäivät ja miltei kaikki toiminta, mikä liittyy selkeästi puolustusvoimiin ja maanpuolustukseen. Monille vapaaehtoisjärjestöille ja vapaaehtoisille järjestötoiminnan niveltyminen puolustusvoimien toimintaan nähdään keskeisenä todisteena sotilaallisen koulutuksen ja toiminnan tarkoituksenmukaisuudesta. Puolustusvoimilta saatu huomio eri muodoissaan osoittaa, että tehdyllä työllä on maanpuolustusta edistävä vaikutus. Sen vuoksi puolustusvoimien antamat selkeät tehtävät ja yhteistyö puolustusvoimien kanssa näyttäisivät parantavan vapaaehtoisuuskentän motivaatiota ja tarjoavan tavan ohjata toimintaa.

4.4 Johtopäätöksiä kysynnän ja tarjonnan kohtaamisesta sekä toiminnan ohjauksesta

Seuraavassa esitetään keskeisiä johtopäätöksiä vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan kysynnän ja tarjonnan kohtaamisesta sekä toiminnan ohjauksesta, ts. vapaaehtoisen maanpuolustuksen resurssein hyödyntämisestä ja sen kehittämismahdollisuuksista. Johtopäätökset on johdettu edellä esitetystä tiedosta sekä hankkeen haastatteluista ja työpajan keskusteluista.

A. Tarjonta ylittää kysynnän

---

³⁴ Manninen, Tuula 2011. Sosiaalinen pääoma vapaaehtoisessa maanpuolustustoiminnassa. Itä-Suomen yliopisto.

Valtakunnallisesti vapaaehtoisen maanpuolustuksen resurssi on pieni (ks. myös luku 5.1) mutta tästä huolimatta tarjonta näyttäisi tällä hetkellä ylittävän kysynnän moninkertaisesti. Puolustusvoimien liityntä vapaaehtoiseen maanpuolustukseen tapahtuu koulutustasolla, ts. maanpuolustuskyvyn kehittämisessä. Koulutuksen osalta erityisesti maanpuolustuskykyyn liittyvät järjestelyt toimivat hyvin palvelen mm. kertausharjoitusten järjestämistä sekä reservin sijoituskelpoisuuden kehittämistä. Sekä sotilaallinen että muu koulutus pätevoittää vuosittain merkittävän määrän ihmisiä tuottaen uutta kumuloituvaa koulutus pääomaa. Kumuloituva pääoma palvelee olemassa olevia rakenteita, mutta ei mahdollista resurssin laajamittaisempaa hyödyntämistä. Vapaaehtoinen koulutus vaikuttaa esimerkiksi henkilön kannalta sodan ajan sijoituksiin usein vain kertausharjoituspäivien kertymisen kautta. Tällä hetkellä ei ole olemassa selkeitä rakenteita, joihin voitaisiin erityisesti hakeutua vapaaehtoisuuden tai oman erityisosaamisen pohjalta ja joita voitaisiin viranomaispuolelta hyödyntää. Vapaaehtoisten laajamittainen hyödyntäminen (maakuntajoukkoja lukuun ottamatta) esimerkiksi virka-aputehtävissä ei myöskään ole käytännössä mahdollista. Tällaisten rakenteiden olemassaolo lisäisi todennäköisesti paitsi resurssin hyödynnettävyyttä myös toiminnan motivaatiota, sillä toiminnan yhteys maanpuolustuksen parantamiseen olisi tällöin ilmeinen.

B. Onko resurssi ohjattavissa?

Yhtenä kokonaisuutena arvioinnissa muodostettiin käsitys mahdollisuuksista ylipäätään ohjata resurssia. Todettiin, että erityisesti maanpuolustuskyvyn ylläpitoon ja kehittämiseen tähtäävä vapaaehtoistoiminta on ohjauksuhteessa puolustusvoimiin ja puolustusministeriöön. MPK muodostaa selkeän ohjaukskanavan vapaaehtoisen sotilaallisen koulutuksen antamiselle ja toiminnan muokkaamiselle niin, että se palvelee sekä puolustusvoimien että järjestöjen ja jäsenkunnan tarpeita.

Maanpuolustustahdon kehittäminen ja ylläpitäminen linkittyy monelta osin maanpuolustuskykyyn. Maanpuolustuskyvyn edistäminen on lain puolustusvoimista (551/2007) mukaan puolustusvoimien tehtävä, mutta näin eroteltuna sille ei löydy selkeätä vastuutahoa jolla olisi mandaatti toteuttaa, ohjata tai koordinoita toimintaa. Maanpuolustustahdon kehittäminen ja ylläpitäminen vapaaehtoistoiminnan näkökulmasta on pitkälti itseohjautuvaa järjestöjen varassa olevaa toimintaa.

Yhteiskunnan turvallisuuden tukemiseen liittyvä toiminta ohjautuu yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisesti vastuuministeriöiden alaisuuteen, mutta näille ei ole muodostunut sopivaa kanavaa vapaaehtoisen maanpuolustuskentän hyödyntämiseen. Yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvä vapaaehtoistoiminta kanavoituu tällä hetkellä muiden kuin vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöjen kautta. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöjä pidetään haastatteluiden mukaan muissa järjestöissä toiminnaltaan jossain määrin päällekkäisinä ja jopa osin markkinahäiriöinä niiden tarjotessa ilmaiseksi kurssituksia joilla toiset järjestöt keräävät varoja toimintaan.

C. Neuvottelukuntien toimivuus

Arvioinnissa Vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunnan toimivuus ja rakenne nousivat esiin useaan otteeseen kitkeräänkin sävyyn. Monet järjestöt pitivät epärealistina sitä, että eivät kuulu mainittuun neuvottelukuntaan pysyvinä asiantuntijoina. Siihen nähden että esimerkiksi 75 % MPK:n kouluttajista tulee Reserviläisliitosta tai Reserviupseeriliitosta, mutta nämä organisaatiot eivät ole neuvottelukunnan vakituisia asiantuntijajäseniä, tuntemuksia voidaan pitää ehkä oikeutettuina.

Neuvottelukunnan tarkoitus on epäselvä. Yhtäältä lakiin on kirjattu neuvottelukunnalle suhteellisen merkittävä yhteensovittamis- ja ohjausrooli. Toisaalta neuvottelukunta on kuitenkin parlamentaarinen elin, jonka keskeinen tarkoitus on pitää maan poliittinen johto tietoisena vapaaehtoisen maanpuolustuksen kentästä. Varsinaista kentän koordinaatiota ajatellaan suoritettavan pääesikunnan päällikön johtamassa Reservin neuvottelukunnassa, mutta tämän neuvottelukunnan rooli ja painoarvo vaikuttaa jääneen kentällä epäselväksi. On myös epäselvää, miten asiat neuvottelukuntiin tulevat. Reservin neuvottelukunta ja alueelliset neuvottelukunnat vaikuttavat jääneen kentällä paitsioon. Yleisesti ottaen käydyt keskustelut keskittyivät vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukuntaan, kun taas reservin neuvottelukuntaa ei useinkaan mainittu.

Kokonaisuutena näyttäisi siltä, että neuvottelukuntarakenne ei toimi parhaalla mahdollisella tavalla. Neuvottelukuntien roolijako on kentällä epäselvä ja niihin kohdistuu väärä odotuksia.

D. MPK:n toimivuus

Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen asema aiheutti siitä säättävän lain voimaan astuessa paljon kritiikkiä vapaaehtoisjärjestöjen taholta, jotka näkivät lain rajoittavan niiden toimintaa. Erityisen haasteelliseksi nähtiin sotilaallisen koulutuksen ja erityisesti ampumaharjoitusten järjestäminen, sillä lain mukaan vain puolustusvoimat saa tilata ja MPK järjestää sotilaallista koulutusta. Lain myötä järjestötoimintaan liittyvän byrokratian nähtiin myös lisääntyvän ja tarpeettomasti hankaloittavan kentän toimintaa.

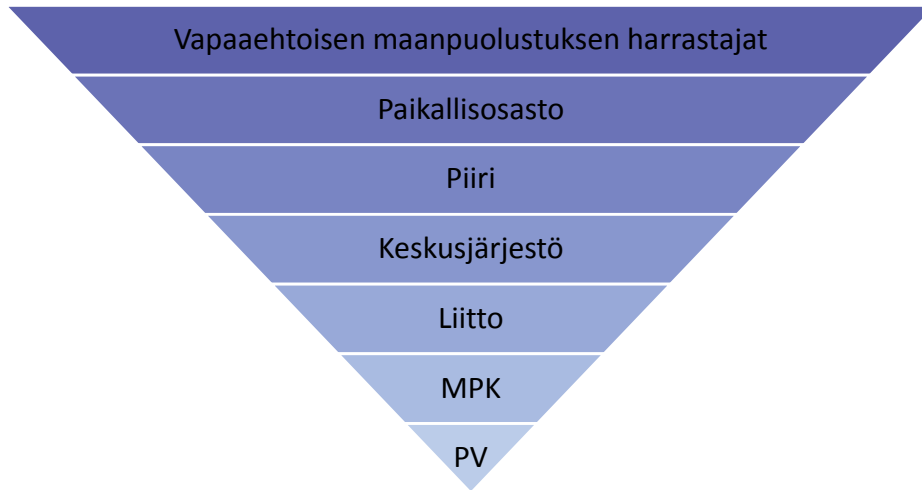
Puolustusvoimien ja -ministeriön näkökulmasta sotilaallisen koulutuksen keskittäminen Maanpuolustuskoulutusyhdistykseen on kuitenkin parantanut sotilaallisen koulutuksen koordinaatiota ja tätä kautta koulutus vastaa entistä paremmin puolustusvoimien tarpeisiin. Koulutuslinjausten yhdenmukaistaminen on tärkeää myös virkavastuulla toimiville puolustusvoimien edustajille.

Nyttemmin MPK:n voidaan arvioida löytäneen paikkansa suhteellisen hyvin nimenomaan maanpuolustuskyvyn ylläpidon ja kehittämisen keskeisenä toimijana.

E. Rönsyilevä kenttä – pitkät ketjut

Yleisesti ottaen koordinaatio- ja ohjausketjut ovat varsinkin vapaaehtoista maanpuolustusta harrastavan näkökulmasta yllättävänkin pitkiä. Kuvassa 4 on periaatekuva toiminnan koordinaatioketjusta yksittäisen vapaaehtoisen näkökulmasta. Toki yksittäisen harrastajan näkökulmasta oma paikallis-osasto tai järjestö sekä MPK:N aluetoimista ovat toiminnan kannalta keskeisimpiä, mutta toiminnan koordinointi pitkässä toimijaketjussa on varmasti haasteellista.

Kuva 4. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen koordinaatioketju.

Maanpuolustustahdon osalta vapaaehtoisen maanpuolustuksen kenttä on erityisen rönsyilevä. Maanpuolustuskykyasioissa MPK muodostaa suhteellisen selkeän yhden luukun sekä järjestökentälle että viranomaisille, taloudellisissa asioissa Maanpuolustuksen tuki ry. muodostaa karkeasti ottaen niin ikään yhden luukun, mutta erityisesti maanpuolustustahtoon ja moniin muihin asioihin liittyen kannanmuodostus ja kommunikointi viranomaisille tapahtuvat hajanaisesti eri järjestöissä ollen lisäksi usein sisällöltään ristiriitaisia. Lisäksi järjestöjen toimintatapoja pidetään vanhakantaisina ja resurssipulaa suurena.

F. Vastaako toiminta nykyajan uhkakuvia?

Esimerkiksi yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa esitettyjen uhkamallien joukossa sotilaalliset konfliktit ovat vain yksi mahdollisuus monien joukossa. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen kenttä on ylätasolla pyrkinyt siirtämään toimintansa painopistettä yhteiskunnan turvallisuuden turvaamiseen, mutta tästä huolimatta kentän motiivit syntyvät edellä kuvatun valossa edelleen pääosin sotilaallisen toiminnan kautta. Vaikka muilla hallinnonaloilla vapaaehtoisresurssien kysyntä saattaisi olla huomattavasti suurempaa huomioiden erityisesti todennäköisimmät yhteiskunnan uhat, tarjonnan ohjaaminen kohti kysyntää ei nykytilassa toimi optimaalisella tavalla. Mahdollisuuksia kehittää toimintaa näiltä osin pohditaan luvussa 6.

G. Mitkä ovat tavoitteet?

Eräs edellä kuvattuja johtopäätöksiä selittävä tekijä on hankkeen haastatteluissa todettu tilanne, että puolustusvoimissa on ilmeisesti kahtalaista kulttuurista suhtautumista vapaaehtoisen maanpuolustuksen resurssien hyödyntämiseen. Yhtäältä ajatellaan, että puolustusvoimien tulisi hyödyntää nykyistä selkeästi voimallisemmin vapaaehtoisia resursseja, kun toisaalta nähdään että puolustusvoimien tulisi vain keskittyä ydintehtäväänsä ja hoitaa vapaaehtoisten resurssien hyödyntämistä minimivaivalla. Perusongelma vapaaehtoisen maanpuolustuksen ohjaamisessa lieneekin jossain määrin jäsentymätön käsitys vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta resurssina.

Ilmeisesti osin tästä ristivedosta seuraa, että toiminnan tavoitteet kautta vapaaehtoistoiminnan elinkaaren tulevat vain osin otetuiksi huomioon. Huomioiden olisi kuitenkin tärkeitä vaikutuksia,

sillä puolustusvoimien suhtautuminen on eräs tärkeimpiä vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan motiiveja. Selkeämpi suhtautumisen ilmaiseminen kirkastaisi myös tavoitteenasetantaa ja ohjaamisen suuntaa sekä palvelisi resurssin parempaa hyödyntämistä. Lisäksi nykyisessä ja tulevassa resurssitilanteessa vaikuttaa arviointimielessä arveluttavalta se, että motivoitunutta ja halukasta resurssia ei hyödynnetä nykyistä merkittävästi tehokkaammin. Eräs laajamittaista hyödyntämistä edelleen rajoittava tekijä saattaa myös olla se, että ei haluta tuottaa järjestelmää, joka voisi edes etäisesti muistuttaa taannoista suojeluskunta-asetelmaa (ks. luku 3).

5 Vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuus

Tässä kappaleessa arvioidaan vapaaehtoisen maanpuolustuksen saavuttavuutta sekä vaikuttavuutta laissa asetettujen tavoitteiden mukaisesti eli maanpuolustuskyvyn ja -tahdon ylläpitämisen ja kehittämisen sekä yhteiskunnan turvallisuuden tukemisen näkökulmasta.

5.1 Vapaaehtoisen maanpuolustuksen saavuttavuus

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen saavuttavuudella tarkoitetaan tässä järjestötoiminnan kykyä tavoittaa ihmisiä järjestöjen toiminnan sisällä ja ulkopuolella. Vapaaehtoinen maanpuolustus kilpailee jäsenistä monien järjestötoimintojen ja esimerkiksi urheilulajien kanssa. Järjestötoiminnassa on tällä hetkellä karkeasti arvioituna mukana noin 20 000 – 30 000 aktiivista toimijaa. Näiden lisäksi järjestöissä voidaan arvioida oleva noin 200 000 – 300 000 passiivista jäsentä, joilla järjestöön kuuluminen on usein ilmaisu tuesta järjestöjen toiminnalle kiinnostuksesta reserviläistoimintaa kohtaan. Tarkkojen lukumäärien arvioiminen on vaikeaa, sillä monet jäsenistä kuuluvat samanaikaisesti useampaan järjestöön. Vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan näkyvyys saattaa ulottua jonkin verran jäsenistön ulkopuolelle, sillä vapaaehtoisjärjestöistä RUL:lla ja RES:illä on koko maan kattavat verkostot ja ne järjestävät myös maanpuolustustahtoa ja -henkeä kohottavia avoimia tilaisuuksia sekä näkyvät muulla tavalla mediassa.

Vapaaehtoiseen maanpuolustustoimintaan osallistuvien henkilöiden jakauma poikkeaa Suomen väestön ikä-, sukupuoli- ja asuinpaikkarakenteesta. Jäseniä on enemmän alueilla, joilla asukastiheys on pieni, ja jäsenistön keski-ikä on eri arvioiden mukaan tavallisesti 40 ja 50 vuoden välillä. Esimerkiksi Reserviläisliiton jäsenistön keski-ikä on noin 42 vuotta³⁵. Nuoren sukupolven saavuttaminen ja saaminen mukaan toimintaan on osoittautunut haastavaksi. Naisten osuus vapaaehtoisen maanpuolustusjärjestöjen jäsenistössä on säilynyt pienenä.

Edellä esitettyjen jäsenmääräarvioiden perusteella voidaan todeta, että vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan ydin tavoittaa puolisen prosenttia ja passiivisten jäsenten kautta viitisen prosenttia Suomen väestöstä. Lisäksi osallistujaprofiili ei vastaa Suomen demografista tai alueellista väestörakennetta. Lähtökohdat laajalle kansalliselle vaikuttavuudelle ovat siten rajalliset. Tässä valossa vapaaehtoinen maanpuolustus on nähtävä laajoja massoja ja laajaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta

---

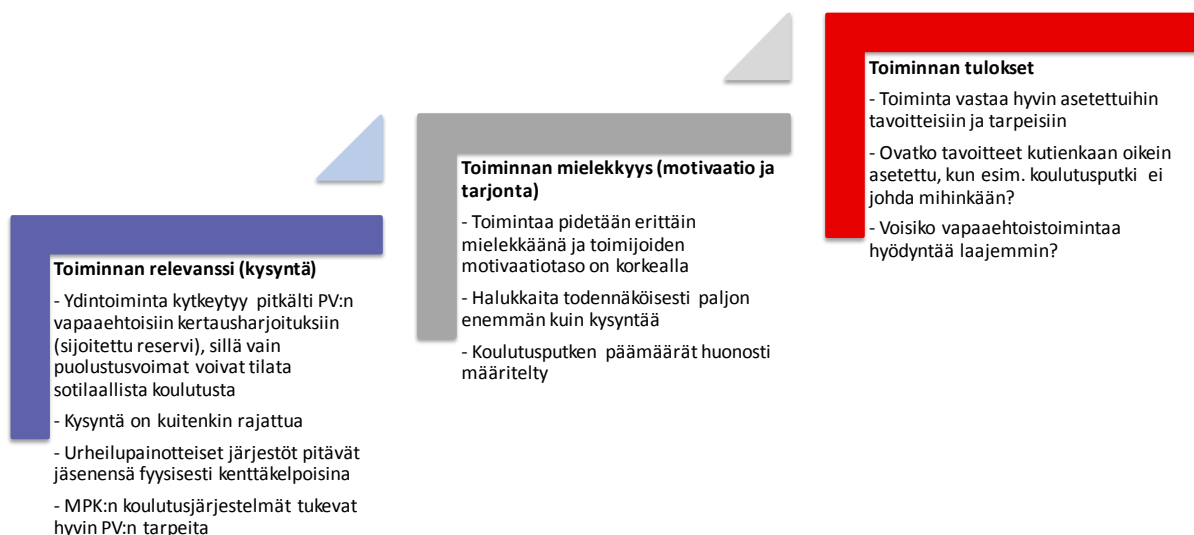
³⁵ Reserviläisliitto 2008. Reserviläisliitto - Järjestökuva- & Kuluttajatutkimus maanpuolustuksesta 2008.

tavoittelevan kanavan sijaan lähinnä reserviä ja puolustusvoimia täydentävänä resurssina. Ei ole realistista ajatella, että vapaaehtoisen maanpuolustuksen kautta vaikutettaisiin kaikkien suomalaisten maanpuolustuskykyyn tai tahtoon.

5.2 Maanpuolustuskyvyn kehittäminen ja ylläpito

Kuten edellä todettiin, maanpuolustuskyvyllä viitataan henkilön henkiseen ja fyysiseen kykyyn sekä tarvittavaan osaamiseen, jotta hän kykenee toimimaan kriisitilanteessa hänelle osoitetussa tehtävässä osana maanpuolustusta. Laissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta todetaan, että vapaaehtoistoiminnan yksi tavoite on edistää maanpuolustuskykyä.

Kuvassa 5 on arvioitu vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuutta maanpuolustuskyvyn näkökulmasta. Ensimmäinen porraskuvasto kuvastaa vapaaehtoisen maanpuolustuskentän toiminnan vastaavuutta tarpeeseen. Toisella portaalla kuvataan maanpuolustuskykyä edistävän toiminnan mielekkyyttä vapaaehtoisten näkökulmasta. Viimeisellä portaalla arvioidaan vapaaehtoistoiminnan tuloksellisuutta maanpuolustuskyvyn kehittämisessä.

Kuva 5. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuus maanpuolustuskyvyn kehittämiseen ja ylläpitoon

Vapaaehtoisjärjestöjen toiminta maanpuolustuskyvyn ylläpidon ja kehittämisen osalta on vastannut varsin hyvin tarpeisiin. Uuden lain mukaisesti vain puolustusvoimat voi tilata vapaaehtoista sotilaallista koulutusta ja vain MPK saa tällaista koulutusta organisoida. Selkeän yhden luukun toimintaperiaatteen johdosta puolustusvoimat pystyy ohjaamaan tehokkaasti sotilaallisen koulutuksen sisältöä ja määrää. Lain voimaantulon jälkeen koulutuksen vastaavuus kysyntään on koulutuksen osalta siten parantunut entisestään. Myös urheilupainotteinen toiminta on fyysisen kunnon osalta parantanut maanpuolustuskykyä onnistuneesti. Tämä on erityisen tärkeää sen vuoksi, että varusmiesten fyysisen kunnon on monissa yhteyksissä todettu laskeneen merkittävästi³⁶, mikä vaikuttanee myös

³⁶ Wessman, Jenni 2010. Liikkuva nuori, liikkuva varusmies? Helsingin Yliopisto

maanpuolustuskykyyn. Viranomaiskysyntä sotilaalliselle koulutukselle on kuitenkin ollut tarjontaa alhaisemmalla tasolla, sillä monet vapaaehtoisjärjestöjen jäsenet osallistuisivat mielellään suurempaan määrään sotilaallista koulutusta kuin mitä tällä hetkellä järjestetään.

Vapaaehtoinen sotilaallinen koulutus koetaan kaikkein mielekkäimmäksi vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintamuodoksi. Ongelmana sotilaallisen koulutuksen järjestämisessä on ollut, että lain uudistuksen myötä sotilaallista koulutusta ei enää voida tarjota yhtä paljon kuin ennen tai samalla kohderyhmälle kuin ennen. Halukkaita olisi enemmän kuin koulutusta järjestetään. Koulutus palvelee puolustusvoimien tarpeita hyvin ja koulutussuunnittelu on puolustusvoimien lähtökohdista toimivaa, mutta vapaaehtoisten näkökulmasta koulutuksen suunnat, päämäärät, tavoitteet ja esimerkiksi henkilökohtainen aseoituminen pätevyitymisen tuloksena näyttävät jäävän epäselviksi. Ongelman ytimessä lienee vielä keskeneräinen ajattelumalli siitä, mihin koulutuksen on ajateltu johtavan *vapaaehtoistoiminnan näkökulmasta*.

Maanpuolustuskykyä ylläpitävän ja kehittävän toiminnan tulokset ovat vastanneet hyvin asetettuihin tavoitteisiin erityisesti maanpuolustuskyvyn osalta. Sotilaallisen koulutuksen siirryttyä yksin MPK:n vastuulle voidaan sen sisältöä, määrää ja laatua valvoa ja arvioida paremmin. Nykyistä koulutusta pidetään laadultaan hyvänä. Koska koulutus järjestetään MPK:n voimin vapaaehtois pohjalta, ovat kustannukset hyvin alhaiset verrattuna tilanteeseen, jossa puolustusvoimat järjestäisivät vastaavan koulutuksen. Toiminnan tuloksellisuutta voidaan pitää maanpuolustuskyvyn osalta siten sangen hyvänä siinä rajallisessa joukossa, johon toiminta kohdistuu.

5.3 Maanpuolustustahdon kehittäminen ja ylläpito

Luvussa 2.1 kuvattu maanpuolustustahdon määrittely kuvaa hyvin sitä, miten monitahoinen ilmiö maanpuolustustahto on. Määritelmään liittyvien haasteiden vuoksi maanpuolustustahdon mittaminen on osoittautunut käytännössä haastavaksi ja siihen liittyvien toimien vaikutusten arviointi vaikeaksi. Maanpuolustustahtoa on mitattu pitkään Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan kyselytutkimuspatterilla³⁷. Mittauksia ei kuitenkaan käytännössä hyödynnetä maanpuolustustahdon kehittämisessä ja ylläpidossa. Mittareiden mukaan maanpuolustustahto on viimeisten kymmenen vuoden aikana ollut lievässä laskussa.

Haasteista huolimatta maanpuolustustahdon kehittämistä ja ylläpitoa on pyritty arvioimaan kvalitatiivisesti. Kuvassa 6 kuvataan vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuutta maanpuolustustahdon kehittämiseen ja ylläpitoon.

---

³⁷ks. esim. http://www.defmin.fi/index.phtml?463_m=4475&s=263 (vierailtu 5.1.2012)

Kuva 6. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuus maanpuolustustahdon kehittämiseen ja ylläpitoon

Laissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta todetaan, että ”vapaaehtoiset maanpuolustusjärjestöt ylläpitävät maanpuolustustahtoa ja -taitoa sekä veteraaniperinteitä”³⁸. Laissa ei kuitenkaan määritellä tarkemmin, millaista toimintaa maanpuolustustahdon ylläpitäminen sisältää. Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta mainitsee mm. valistuksen MPK:n keinona edistää maanpuolustusta yleisesti. Maanpuolustustahtoa ylläpitävänä toimintana voidaan pitää ylipäänsä järjestökentän toimintaa, vaikka useimmiten se kohdentuu vain esimerkiksi kurssin osallistujiin. Maanpuolustusperinteiden ja -historian välittäjänä vapaaehtoisella maanpuolustuksella on vaikutuksiltaan kenties laajempi merkitys. Myös Reserviläinen -lehden ja lukuisten muiden lehtien toimitus, muu tiedottaminen ja maanpuolustushenkeä kohottavat avoimet tilaisuudet nostavat maanpuolustustahtoa. Toiminnan rajallisen saavuttavuuden takia vaikutusmahdollisuudet ovat kuitenkin rajalliset. Tilaisuuksiin ja toimintaan osallistuvat lähinnä sellaiset henkilöt, joiden maanpuolustustahto on jo ennestään korkealla tasolla, joten kyse on pääasiassa maanpuolustustahdon ylläpitämisestä.

Maanpuolustustahdon kehittäminen on monien maanpuolustusjärjestöjen toiminnan ytimessä. Esimerkiksi reserviläisliiton jäsenet pitävät maanpuolustustahdon ylläpitämisestä edustamansa järjestön tärkeimpänä toiminnan muotona ja ovat myös halukkaita tätä osa-aluetta kehittämään.³⁹ Siten maanpuolustustahtoa kasvattavaa toimintaa pidetään useimmiten paitsi arvokkaana myös mielekkäänä.

Vapaaehtoisen maanpuolustuskentän toiminnan tuloksellisuutta maanpuolustustahdon kehittämisen suhteen on vaikea arvioida. Vapaaehtoisjärjestöjen toimintaa voidaan pitää tärkeämpänä paikkakunnilla, joilla puolustusvoimilla ei ole toimintaa. Puolustusvoimien vetäytyessä yhä useammalta paikkakunnalta vapaaehtoistoimijoiden rooli maanpuolustustahdon ylläpitämisessä ja siltana paikallisen väestön ja puolustusvoimien välillä kasvaa. Vapaaehtoisjärjestöillä on myös tärkeä tehtävä maanpuolustus- ja veteraaniperinteen kokoajana ja säilyttäjänä. Toisaalta vapaaehtoisen maanpuo-

³⁸ Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta 556/2007, 20 §

³⁹ Reserviläisliitto 2008. Reserviläisliitto - Järjestökuva- & Kuluttajatutkimus maanpuolustuksesta 2008.

lustuksen toiminnan vaikuttavuuden painopiste näyttää olevan toimintaan osallistuvien henkilöiden sekä muuten maanpuolustuksesta kiinnostuneiden ja järjestöjen tilaisuuksiin osallistuvien maanpuolustustahdon parantamisessa. Toiminnalla ei näytä olevan laajoja vaikutusmahdollisuuksia järjestöjen jäsenistön ja näkyvyyskantaman ulkopuolella.

5.4 Yhteiskunnan turvallisuuden tukeminen

Kuvassa 7 on esitetty yhteenveto vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuudesta yhteiskunnan turvallisuuden tukemisessa kolmella tasolla.

Kuva 1. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuus yhteiskunnan turvallisuuden parantamiseen

Vapaaehtoinen maanpuolustus on suhteellisen uusi toimija yhteiskunnan turvallisuuden alalla eikä sille ole vielä kehittynyt selkeää roolia. Tämä johtuu osin siitä, että yhteiskunnan turvallisuus kytkeytyy paljolti muiden hallinnonalojen, erityisesti sisäministeriön, toimintaan. Vapaaehtoiset maanpuolustusjärjestöt ovatkin osallistuneet yhteiskunnan turvaamiseen lähinnä Vapepan kautta sen jäseninä sekä muutamissa tapauksissa virka-apuna pelastustehtävissä tai poliisin tukena. Selkeän roolin puuttuminen on näkynyt mm. päällekkäisinä toimintoina keskenään ja muiden yhteiskunnan turvallisuuteen liittyvien toimijoiden kanssa. Vapaaehtoinen maanpuolustus voisi toimia resurssina huomattavasti nykyistä tehokkaammin ja esimerkiksi ympäristökriisien todennäköisyyden lisääntyessä tälle resurssille voisi olla myös runsaasti kysyntää. Edellytyksenä on kuitenkin se, että vapaaehtoiskentälle määritetään selkeät vastuut ja tavoitteet yhteiskunnan turvallisuus -kentässä.

Yhteiskunnan turvallisuuteen liittyvän toiminnan mielekkyys jakaa vapaaehtoiskentän mielipiteitä. Osa vapaaehtoisista kokee nimenomaan sotilaallisen koulutuksen kiinnostavaksi eikä ole lainkaan kiinnostunut muusta yhteiskunnan turvallisuuteen liittyvistä toiminnasta. Toisille taas yhteiskunnan turvallisuuteen liittyvät tehtävät ovat muita tehtäviä tärkeämpiä. Erityisesti naiset kokevat yhteiskunnan ja arjen turvallisuutta koskevat tehtävät motivoivaksi. Määrittämällä vapaaehtoiskentälle selkeä rooli voitaisiin myös lisätä yhteiskunnan turvallisuuteen liittyvien tehtävien mielekkyyttä.

Toiminnan tuloksellisuutta on vaikea arvioida, koska tavoitteita ei ole avattu. Vaikka hajanaisten virka-aputehtävien ja Vapepan jäsenyyden kautta monet vapaaehtoisjärjestöt ovat osaltaan parantaneet yhteiskunnan turvallisuutta, vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan hyödyntämistä yhteiskunnan turvallisuuden tukemisessa ja kehittämisessä leimaavat kuitenkin tehottomat ja vakiintumatot käytännöt ja epätietoisuus järjestöjen asemasta ja roolista toimikentällä. Resurssin huono organisointi vaikeuttaa resurssin hyödyntämistä ja laskee samalla toimijoiden motivaatiota toimia tällä alueella.

5.5 Yhteenveto vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuusjohtopäätöksistä

A. Kohdentuvuus

Vapaaehtoinen maanpuolustustyö on luonteeltaan harrastustoimintaa. Sen arvioidaan vaikuttavan suoraan korkeintaan noin prosenttiin suomalaisista ja välillisestikin vain muutama prosenttiin. Lähtökohdat kansakunnan laajuiselle maanpuolustuskyvyn ja -tahdon kehittämiselle tätä kautta ovat siis vaatimattomat. Harrastajat tuleekin nähdä sitoutuneina, innokkaina ja osaavina maanpuolustustyöhön vapaaehtoispuolelta osallistuvina tahoina, jotka muodostavat kykenevän lisäresurssin puolustusvoimille.

B. Maanpuolustuskyky

Vapaaehtoisjärjestöjen toiminta maanpuolustuskyvyn ylläpidon ja kehittämisen osalta on vastannut varsin hyvin viranomaistarpeisiin, mutta tarpeet on määritelty keskittyen paljolti kertausharjoitusten tukemiseen koulutusnäkökulmasta. Puolustusvoimien näkökulmasta resurssia hyödynnetään hyvin. Näkökulma on koulutuspainottunut ja nojaa olemassa oleviin rakenteisiin. Ei-sijoitettujen mahdollisuudet saada vapaaehtoista sotilaallista koulutusta näyttäisivät jopa kaventuneen. Vapaaehtoisuuden näkökulmasta keskeinen haaste on vapaaehtoistoimijan urapolun epäselvyys. Tällä hetkellä vapaaehtoinen koulutus vaikuttaa esimerkiksi sodanajan sijoitukseen vain kertausharjoituspäivien kautta. Tilanne on jossain määrin epämotivoiva monelle vapaaehtoistoimintaan osallistuville.

C. Maanpuolustustahto

Maanpuolustustahto on eklektinen käsite, joka muotoutuu pitkälti sisälähtöisesti vapaaehtoisjärjestöissä ja yhteiskunnassa. Maanpuolustustahdon kehittämiselle ja ylläpitämiselle ei ole selkeitä tavoitteita tai toimijoita, joten toiminnan tuloksellisuutta ei voida systemaattisesti arvioida. Maanpuolustustiedotuksen neuvottelukunta mittaa maanpuolustustahtoa vuosittaisilla kyselyillä, mutta mittauksia ei hyödynnetä esimerkiksi toiminnan kehittämisessä. Vastuutahoja ei ole. Toiminnalla ei näytä olevan laajoja vaikutusmahdollisuuksia järjestöjen jäsenistön ulkopuolella. Merkittävin ulkoinen rooli vapaaehtoisjärjestöillä lienee maanpuolustustahdon ylläpidossa niillä alueilla, joilla puolustusvoimilla ei ole edustusta.

Tulos on sikäli ymmärrettävä, että ylipäätään maanpuolustustahdon kehittäminen valtion tehtävänä on konseptuaalisesti jossain määrin ongelmallinen. Toisin kuin esimerkiksi lääketieteelliseen objektiiviseen tietoon perustuva vaikuttaminen, maanpuolustustahtoon vaikuttaminen on subjektiivista mielipiteenmuokkausta, joka länsimaisten arvokäsitysten mukaan istuu valtion toteutettavaksi vain hyvin pienessä muotissa.

D. Yhteiskunnan turvallisuus

Yhteiskunnan turvallisuuden alalla toimii merkittäviä vapaaehtoisjärjestöjä, joilla on hyvin järjestetyt suhteet omien hallinnonalojensa toimijoihin. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöt ovat tällä kentällä uusi toimija, eikä niiden paikka tai rooli ole vakiintunut. puolustusvoimien vapaaehtoistointaan liittyvä virka-apu kanavoituu harvakseltaan ja silloinkin maakuntajoukkojen kautta, jotka kuitenkin hallinnollisesti eivät ole tässä tarkasteltuja vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimijoita. Myös monet vapaaehtoisen maanpuolustuksen harrastajat identifioivat itsensä lähinnä sotilaallisiin tehtäviin. Nämä lähtökohdat yhdistettynä selkeiden viranomaisyhteyksien puutteeseen johtavat väistämättä päällekkäisyyksiin ja reviiiristiriitoihin sekä joissain tapauksissa motivaatio-ongelmiin. Toiminnan tuloksellisuutta on haastava arvioida, koska tavoitteita toiminnalle ei ole varsinaisesti asetettu. Tuloksellisuus syntyy tällä osa-alueella pääasiassa henkilöiden ja organisaatioiden jäsenyyksistä muissa organisaatioissa, kuten vapaaehtoisessa pelastuspalvelussa.

6 Kehittämisehdotukset

Tässä raportissa on käsitelty vapaaehtoisen maanpuolustuksen kenttää resurssina ja vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan vaikuttavuutta maanpuolustuskyvyn, maanpuolustustahdon ja yhteiskunnan turvallisuuden kannalta. Johtopäätöksiä resurssinäkökulmasta on esitetty luvussa 4.4 ja yhteenvedo vaikuttavuusarvioinnista luvussa 5.5. Seuraavassa esitetään kuhunkin johtopäätökseen liittyen kehittämisehdotuksia. Ehdotukset ovat nousseet esiin hankkeen haastatteluissa, työpajassa tai analyysityön tuloksina.

6.1 Vapaaehtoinen maanpuolustus resurssina

A. Tarjonta ylittää kysynnän

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen resurssi on pieni, mutta erityisesti maanpuolustuskyvyn osalta tarjonta näyttäisi tällä hetkellä ylittävän selkeästi puolustusvoimien kysynnän. Yhteiskunnan turvallisuuden osalta vapaaehtoisuuden hyödyntämisen organisoiminen on puutteellista ja käytäntöjä ei ole kehitetty.

- 1. Puolustushallinnon ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestökentän tulisi yhteistyössä tuottaa nykyistä parempia mahdollisuuksia vapaaehtoisille osallistua maanpuolustukselliseen toimintaan.** Puolustusvoimien sodan ajan joukkotuotanto- ja ylläpito- ja ylläpitonäkökulmaa voitaisiin täydentää vapaaehtoistoiminnan urapolkuvaihtoehtojen suunnittelunäkökulmalla, jossa koulutettaville vapaaehtoisille varataan mahdollisuus hyödyntää kurseilla opittuja taitoja nykyistä paremmin ja puolustusvoimien mahdollisuuksia hyödyntää näitä toimijoita tarpeidensa mukaan laajennetaan. Tämä työ on osin jo käynnissä; mm. julkisuudessa esitetyt suunnitelmat paikallisjoukkojen perustamisesta puolustusvoimien alueorganisaation uudistamisen yhteydessä ovat oikea askel tähän suuntaan. Myös reservin koulutusjärjestelmistä annettu hallinnollinen ohjeistus ohjaa osaltaan tähän suuntaan. Yleisesti ottaen tulisi lisätä vapaaehtoisuuteen perustuvia organisaatioita ja poistaa rakenteellisia esteitä vapaaehtoisuuden vaikutuksille ja näin kehittää esimerkiksi vapaaehtoisuuskoulutuksen ja sodanajan sijoituksen välistä yhteyttä.

B. Onko resurssi ohjattavissa?

Arvioinnissa todettiin, että maanpuolustuskyvyn ja erityisesti siihen liittyvän koulutuksen osalta vapaaehtoisen maanpuolustuksen organisaatio ja viranomaistarpeet on koordinoitu hyvin. Maanpuolustustahdon ja yhteiskunnan turvallisuuden kehittämisen ohjaaminen on huomattavasti haastavampaa.

2. Viestinnällä on merkittävä rooli maanpuolustustahdon laajemmassa kehittämisessä. **Tulisi tutkia vapaaehtoisjärjestöjen mahdollisuuksia hyödyntää Pääesikunnan viestintää tai mahdollisuuksia rahoittaa vapaaehtoisjärjestöjen viestintäponnistuksia.** Viestinnällä tulee olemaan kasvava rooli veteraanisukupolvien kadotessa, puolustusvoimien vetäytyessä eri alueilta ja nuorison arvojen kehittyessä mahdollisesti irti maanpuolustuksesta. Viestinnän tulee olla kuitenkin ajan hermolla ja ammattimaista. Mikäli maanpuolustustahtoa halutaan kehittää systemaattisesti, tulee määritellä kehitystyön sisällöt, tavoitteet, mittarit ja vastuutahot nykyistä huomattavasti tarkemmin.
3. **Vapaaehtoisten maanpuolustusorganisaatioiden kytkentä muille hallinnonaloille tulisi selkiyttää.** Näin saataisiin halukkaat vapaaehtoisen maanpuolustuksen harrastajat mukaan esimerkiksi sähkönjakelun häiriöselvitykseen ja vastaaviin yhteiskunnan häiriötilanteiden hoitamista tukeviin tehtäviin. Vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöillä on runsaasti osaa-avaa aktiivista henkilöstöä, josta merkittävä osa on kiinnostunut myös yhteiskunnan ja arjen turvallisuutta parantavista tehtävistä. Samalla esimerkiksi luonnonkatastrofeihin liittyvät riskit kasvavat. Mahdollisia kanavia olisivat yhteyden järjestäminen puolustusvoimiin ja edelleen puolustushallinnon ja muiden hallinnonalojen välille tai vapaaehtoisen maanpuolustuksen kentän yhteyksien kehittäminen muihin vapaaehtoisorganisaatioihin ja toiminta niiden kautta.

C. Neuvottelukuntien toimivuus

Arvioinnissa Vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunnan toimivuus ja rakenne nousivat esiin laajalti.

4. **Tulisi arvioida nykyisen neuvottelukuntarakenteen toimivuus esimerkiksi puolustusvoimauudistuksen yhteydessä.** Odotukset neuvottelukunnille ovat selkeästi vääristyneitä ja neuvottelukuntien toiminta näyttäytyy kentälle väärässä muodossa. Neuvottelukuntien parlamentaarisen rakenteen toimivuus ja tarpeellisuus tulisi tarkistaa.

D. MPK:n toimivuus

Ei kehittämissuosituksia. Ks. kuitenkin suositus 6 liittyen yhteiskunnan turvallisuuteen.

E. Rönsyilevä kenttä – pitkät ketjut

Toiminnan ja sisältöjen koordinointi laajassa toimijaketjussa on haasteellista. Koulutuksen osalta MPK toimii hyvin, mutta maanpuolustustahtoon liittyen eri organisaatioiden kannanmuodostus näyttää puolustushallinnon suuntaan hajanaisena.

5. **Järjestöjen tulisi tutkia mahdollisuuksia linjata toimintaansa ja kannanottojaan yhteisesti niin, että puolustushallinnon suuntaan puhuttaisiin mahdollisimman yksimielisesti.** Näin toiminta tehostuisi ja sen vaikuttavuus todennäköisesti kasvaisi. Käytännön mahdollisuuksia olisivat varojen salliessa kattojärjestön tai kokoontuvan yhteistyöorganin perustaminen.

F. Vastaako toiminta nykyajan uhkakuvia?

Nykyajan yhteiskunnan turvallisuuden uhkakuvat sisältävät sotilaalliset konfliktit vain yhtenä uhkana muiden joukossa. Toisaalta vapaaehtoisen maanpuolustuksen käytännön toiminnan painopiste on edelleen sotilaallisessa toiminnassa, joka myös koetaan merkittävän motivoivaksi. Vaikuttavuutta tulisi pystyä laajentamaan myös yhteiskunnan turvallisuuden suuntaan. Kehittämissuositus 3 yllä pätee myös tähän havaintoon.

6. **Tulisi tutkia mahdollisuudet hyödyntää esimerkiksi MPK:n kotu-yksikköä tai MPK:ta muuten kentän toiminnan sisältöjen kehittämisessä yhteiskunnan turvallisuuden suuntaan.**

G. Mitkä ovat tavoitteet?

Hankkeen haastatteluissa todettiin, että puolustusvoimien kulttuurinen suhtautuminen vapaaehtoiseen maanpuolustukseen vaikuttaa kahtalaiselta. Yhtäältä vapaaehtoista järjestötoimintaa halutaan hyödyntää nykyistä laajemmin ja myös laissa annetaan tähän mahdollisuus. Toisaalta ollaan tyytyväisiä nykytilanteeseen eikä vapaaehtoisen maanpuolustuksen laajemmalle hyödyntämiselle nähdä tarvetta.

7. **Puolustusvoimien tulisi selkiyttää organisaationsa kanta vapaaehtoisen maanpuolustuksen hyödyntämiseen.** Vaikka puolustusvoimien kaltaisessa organisaatiossa tehdään mitä käsketään, tekemisen tapoja on useita. Muutosvastarinta ja reviiriajattelu ovat luonnollisesti inhimillisiä seurauksia muutoksista. Ajattelutavan selkeyttäminen myös kulttuurisella tasolla tehostaisi todennäköisesti vapaaehtoisten maanpuolustajien käytön kehittämistä merkittävästi. Laajemmin kyse on muutosjohtamisesta, jossa varsinkin keskijohdon saaminen muutoksen taakse on avainasemassa.
8. Toisaalta **myös järjestökentän tulisi pystyä uudistumaan puolustusvoimauudistuksen yhteydessä. Päällekkäisyyksiä tulisi karsia ja yhteistä kannanmuodostusta tulisi kehittää.** Turhasta reviiriajattelusta, vastakkainasettelusta ja vanhoista asenteista olisi pystyttävä siirtymään kohti vielä toimivampaa yhteistyötä ja yhteistä koordinaatiota, ja toimivat yhteistyöverkostot tulisi nostaa nykyistä paremmin näkyviin.

6.2 Vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuus

A. Toiminnan saavuttavuus

Vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta tavoittaa vain murto-osan suomalaisista. Tämä kansanosaa on kuitenkin osaava ja innostunut toimijajoukko, jota tulisi hyödyntää resurssina mahdollisimman

hyvin (ks. luku 6.1 suositus 3). Toiminnan tavoitavuuden lisääminen saattaisi olla jossain määrin mahdollista esimerkiksi viestinnän avulla.

9. **Mikäli toiminnan saavuttavuutta halutaan laajentaa, sopivin reitti lienevät vapaaehtoisjärjestöt.** Puolustushallinnon rooli on tukea tätä taloudellisesti tai esimerkiksi viestinnässään. Mikäli toimintaa halutaan kehittää systemaattisemmin, tulee määritellä vastuutahot, tavoitteet, keinot ja indikaattorit sekä rahoitusmallit.

B. Maanpuolustuskyky

Puolustushallinnon budjettileikkausten aiheuttamien haasteiden vuoksi vapaaehtoisen maanpuolustuksen laajempi hyödyntäminen voisi tukea maanpuolustuskyvyn kehittämistä tehokkaasti. Tämä edellyttäisi sinänsä kehittyneen koulutuspohjaisen yhteistyön laajentamista ja vapaaehtoistoiminnan näkökulman huomioimista esimerkiksi kehittämällä koulutettavan henkilöstön uraputkea nousujohteiseksi niin, että vapaaehtoistoimijat pystyisivät vapaaehtoisuudelta osallistumaan nykyistä merkittävästi laajemmin maanpuolustustyöhön ja toimintaan. Toiminta koettaisiin motivoivaksi ja siitä olisi hyötyä.

10. Valtiollisen maanpuolustuskyvyn kannalta **vapaaehtoisen maanpuolustuksen resurssit tulisi hyödyntää nykyistä laajapohjaisemmin esimerkiksi perustamalla puolustusvoimauudistuksen yhteydessä lisää sopivaan vapaaehtoisuuden tasoon perustuvia tehtäviä halukkaille.** Ks. myös luku 6.1 suositus 2. Tässä yhteistyö puolustushallinnon ja vapaaehtoisuuden välillä on tärkeää.

C. Maanpuolustustahto

Maanpuolustustahto muotoutuu pitkälti sisälähtöisesti vapaaehtoisjärjestöissä, eikä sen kehittämiseksi tai ylläpitämiseksi ole selkeää yksittäistä vastuutahoa tai systematiikkaa. Maanpuolustustahto vapaaehtoistoiminnan piirissä olevien keskuudessa kyllä säilyy, mutta tulevaisuudessa mm. rekrytointi järjestöihin saattaa olla haasteellista. Mikäli maanpuolustustahtoa Suomessa halutaan lisätä, tulee sen tapahtua ensisijaisesti laajentamalla kohdejoukkoa, mikä puolestaan tapahtuu pääosin viestimällä. Vaikka tällainen viestintä ei olisi suoranaisesti valtion tai puolustushallinnon tehtävä, nämä voivat kuitenkin tukea vapaaehtoisjärjestöjen viestintää (suositus 9 yllä). Eryyisen tärkeä kohderyhmä olisivat nuoret sekä naiset.

D. Yhteiskunnan turvallisuus

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen asema yhteiskunnan turvallisuuden ylläpitäjien joukossa on jossain määrin jäsentymätön eivätkä kaikki vapaaehtoisen maanpuolustuksen harrastajat koe yhteiskunnan turvallisuuden kenttää motivoivaksi. Käytännössä kuitenkin nykymaailmassa yhteiskunnan turvallisuus on uhattuna paljon todennäköisemmin jonkin muu uhkamallin kuin sotilaallisen konfliktin kautta.

11. **Puolustushallinnon tulisi rohkaista ja ohjata vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöjä siirtymään kohti yhteiskunnan turvallisuuden kenttää sopivin ohjaukeinoin sekä mahdollistaa siirtymä suosituksen 3 kautta.**

7 Yhteenveto

Tässä raportissa on tarkasteltu vapaaehtoisen maanpuolustuksen kenttää ja sen vaikuttavuutta. Kentän tarkastelussa vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta on jäsennetty resurssina, jonka toimijat ja sisällöt on kuvattu tarjontana ja viranomaiskysyntä. Lisäksi on hahmotettu resurssin ohjauskeinoja, joiden keskiössä ovat motivaatiotekijät. Vaikuttavuusnäkökulmasta on arvioitu erikseen vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuutta maanpuolustuskyvyn, maanpuolustustahdon ja yhteiskunnan turvallisuuden kehittämisessä ja ylläpidossa. Vaikuttavuus on jaettu toiminnan relevanssiin, toiminnan (koettuun) mielekkyyteen ja toiminnan tuloksellisuuteen. Arviointi toteutettiin haastatteluin, dokumenttianalyysin ja järjestämällä sidosryhmille työpaja, jossa tuloksia tarkennettiin ja täydennettiin.

Yleisesti ottaen vapaaehtoista maanpuolustustoimintaa harrastaa alle prosentti suomalaisista, ja sen arvioidaan näkyvän noin muutamalle prosentille suomalaisista. Onkin epärealistista ajatella kentän toimivan suorana vaikuttavuuskanavana koko kansakuntaan. Tämän sijaan kenttä tulee nähdä innokkaana ja motivoituneena resurssina, jota tulisi hyödyntää nykyistä enemmän ja monipuolisemmin.

Lakiin vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta ollaan pääosin tyytyväisiä. Vaikka eräillä tahoilla katsotaan lain jäykistävän vapaaehtoisen sotilaallisen koulutuksen järjestämistä, voidaan lakia kokonaisuutena pitää onnistuneena erityisesti maanpuolustuskyvyn kehittämiseen ja ylläpitoon liittyen.

Resurssinäkökulmasta vapaaehtoisen maanpuolustuksen kenttä on mm. historiallisista syistä varsin hajanainen ja osin päällekkäinen, ja resurssin ohjaaminen on osoittautunut suhteellisen haasteelliseksi. Parhaiten ohjaussuhde toteutuu tällä hetkellä maanpuolustuskykyyn liittyvän vapaaehtoisen sotilaallisen koulutuksen kautta, jossa yksi taho eli Maanpuolustuskoulutusyhdistys koordinoi kaikkea sotilaallista koulutusta. Ohjaussuhde on kuitenkin keskittynyt tukemaan koulutusta ja mm. kertausharjoitusten järjestämistä. Sekä toiminnan vaikuttavuuden että motivaation kannalta olisi hyödyllistä jos koulutusyhteistyössä pystyttäisiin seuraavaksi korostamaan vapaaehtoistoiminnan elinkaarta ja toimijoiden urapolkuja niin, että resurssia sekä koulutettaisiin että hyödynnettäisiin nykyistä enemmän.

Resurssin ohjauksessa ja koordinoinnissa on omat ongelmansa. Muiden paitsi koulutuksen osalta puolustusvoimien tavoitteet ovat jossain määrin epäselvät ja suhtautuminen vapaaehtoistoimintaan näyttäisi vaihtelevan. Neuvottelukuntien roolit ovat kentällä epäselviä ja arvostukset ristiriitaisia. Ainakin kentän ja viranomaistoiminnan näkökulmasta näyttäisi siltä, että neuvottelukuntarakenteen toimivuus kannattaisi arvioida erikseen.

Resurssin ohjauskeinoina käytetään pääasiassa normi- ja informaatio-ohjausta. Taloudellista ohjausta pidetään soveltumattomana yhdistyslain ohjaamille toimijoille. Informaatio-ohjaukseen liittyen tehokas ohjauskeino näyttäisi olevan motivaatio-ohjaus. Keskeinen vapaaehtoisen maanpuolustuksen kenttää motivoiva tekijä on puolustusvoimilta saatu huomio ja tehtävät. Kiinnittämällä huomio haluttujen toiminnan piirteiden suuntaan on mahdollista saada aikaan ohjausvaikutuksia kentällä. Erityisen tärkeää olisi erilaisiin juhlallisuuksiin osallistumisen lisäksi osoittaa kiinnostusta käytännön toiminnan puitteissa.

Maanpuolustustahdon kehittäminen ja ylläpitäminen tapahtuu pääosin vapaaehtois kentällä sisälähettöisesti eikä erityisiä vastuutahoja ole. Tavoitteita ei tällä hetkellä aseteta eikä esim. MTS:n mielipi-

demittauksia hyödynnetä systemaattisesti. Maanpuolustustahtoon liittyvä toiminta on lähinnä järjestöjen jäsenten tahdon ylläpitoa. Valtio voi lähinnä varmistaa olevansa puolustamisen arvoinen ja tätä kautta lisätä maanpuolustustahtoa. Mikäli vaikutusta maanpuolustustahtoon halutaan lisätä, on vapaaehtoisjärjestöjen viestinnän tukeminen yksi sopiva keino.

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen vaikuttavuus yhteiskunnan turvallisuuteen muilla kuin sotilaallisen toiminnan saralla on suhteellisen pientä. Syitä tähän ovat mm. toimijoiden motivaatiotekijät sekä vapaaehtoiskentän huono linkittyminen muiden ministeriöiden vastuualueille.

Tulevaisuudessa mm. puolustusvoimien budjettileikkausten seurauksena vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen rooli saattaa kasvaa. Esimerkiksi puolustusvoimien edustuksen poistuessa useilta paikkakunnilta vapaaehtoisjärjestöjen asema yhdyssiltana kansalaisten ja maanpuolustuksen välillä on näillä alueilla aiempaa tärkeämpi. Ylipäätään yhteiskunnassa alati kapenevien resurssien vallitessa vapaaehtoistoimintaa tulisi korostaa merkittävästi. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen kenttä näyttäisikin arvioinnin valossa tarjoavan hyvät mahdollisuudet nykyistä parempaan motivoituneiden osaajien hyödyntämiseen.

Liite 1 Haastatellut henkilöt

Markku Arola, Maanpuolustuksen tuki ry

Jorma Kiviniemi, Puolustusministeriö

Janne Kosonen, Reserviupseeriliitto

Seppo Kääriäinen, Vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukunta

Pertti Laatikainen, puolustusvoimat

Kari Laitinen, puolustusvoimat

Lotta Mertsalmi, Naisten valmiusliitto

Minna-Maria Nurminen, Puolustusministeriö

Olli Nyberg, Reserviläisliitto

Teemu Penttilä, Puolustusministeriö

Heikki Pietilä, Suomen Rauhanturvaajaliitto

Henry Siikander, Maanpuolustuskiltojen liitto

Risto Tarkiainen, Reserviläisurheiluliitto ry

Pekka Tuunanen, Maanpuolustuskoulutusyhdistys

Asko Valta, Puolustusministeriö

Anssi Yrjölä, puolustusvoimat

Liite 2 Työpajaan osallistuneet

Pekka Appelqvist, MATINE

Markku Arola, Maanpuolustuksen tuki ry

Simo Jääskeläinen, Reserviläisurheiluliitto ry

Janne Kosonen, Reserviupseeriliitto

Pertti Laatikainen, puolustusvoimat

Kari Laitinen, puolustusvoimat

Juha Martelius, Puolustusministeriö

Lotta Mertsalmi, Naistenvalmiusliitto

Minna-Maria Nurminen, Puolustusministeriö

Olli Nyberg, Reserviläisliitto

Heikki Pietilä, Suomen Rauhanturvaajaliitto

Katariina Simonen, Puolustusministeriö

Asko Valta, Puolustusministeriö

Anssi Yrjölä, puolustusvoimat

Liite 3 Kuvaukset keskeisistä vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöistä

Maanpuolustuskoulutusyhdistys⁴⁰

Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK) on perustettu vuonna 1993 valtakunnalliseksi organisaatioksi, joka kouluttaa kansalaisia selviytymään paremmin arjen vaaratilanteissa ja poikkeusoloissa. Yhdistys perustettiin ohjaamaan vapaaehtoisen maanpuolustustoiminnan kenttää ja edistämään maanpuolustuksen kokonaispäämäärien toteutumista. MPK:n toiminnan ja hallinnon puitteet määritellään laissa. Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen tehtävänä on järjestää vapaaehtoiseen maanpuolustukseen kuuluvaa sotilaallista koulutusta, kehittää naisten valmiuksia osallistua vapaaehtoiseen maanpuolustukseen sekä ohjata, tukea ja sovittaa yhteen jäsenjärjestöjen maanpuolustuskoulutusta. MPK on ainoa yhdistys, jolle on vapaaehtoiseen maanpuolustukseen liittyvässä laissa (556/2007) määriteltyjä tehtäviä. Se on myös ainoa, joka saa järjestää sotilaallista koulutusta. Sotilaallinen koulutus annetaan puolustusvoimien välittömässä valvonnassa.

MPK:n koulutus parantaa puolustusvoimien, muiden viranomaisten ja kansalaisten valmiutta toimia normaali- ja poikkeusoloissa. Yhdistys tekee yhteistyötä turvallisuuskoulutus, -kasvatus ja -tiedotustyötä tekevien viranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen kanssa. Vuonna 2010 yhdistys järjesti noin 1500 kurssia eri puolilla Suomea. Niille osallistui yhteensä noin 32 000 ihmistä. Koulutusvuorokausien kokonaismäärä oli noin 63000. Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen kokous voi hyväksyä jäseneksi sellaisen valtakunnallisen yhdistyksen, jonka toimialaan tai tehtäviin maanpuolustuksen edistäminen kuuluu tai läheisesti liittyy. Tällä hetkellä yhdistyksellä on neljätoista jäsenjärjestöä.

Naisten valmiusliitto ry⁴¹

Naisten valmiusliitto ry:n tarkoituksena on kehittää **naisten turvallisuuteen ja varautumiseen liittyviä valmiuksia** koulutuksen kautta sekä lisätä naisten mahdollisuuksia toimia **poikkeusoloissa yhteiskunnan hyväksi**. Liitto järjestää vuosittain valtakunnallisia turvallisuusseminaareja ja eri koulutustapahtumia. Naisten Valmiusliiton päätapahtuma ovat NASTA-harjoitukset, joita järjestetään kahdesti vuodessa. NASTA-harjoitukset ovat Naisten Valmiusliitto ry:n tilaamia ja organisoimia, valtakunnallisia naisille kohdennettuja harjoituksia, jotka toteutetaan koulutusorganisaation, Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (MPK) kursseina puolustusvoimien tuella.

Naisten Valmiusliiton muodostavat sen 11 jäsenjärjestöä. Nämä ovat naisten turvallisuus- ja kokonaismaanpuolustustyötä tekeviä ja tukevia valtakunnallisia rekisteröityjä yhdistyksiä. **Naisten Valmiusliittoon kuulutaan aina jäsenjärjestön kautta, liitolla ei ole henkilöjäseniä.**

Suomen Reserviupseeriliitto⁴²

---

⁴⁰ Maanpuolustuskoulutusyhdistys, <http://www.mpk.fi>

⁴¹ Naisten valmiusliitto ry, www.naistervalmiusliitto.fi

⁴² Suomen Reserviupseeriliitto (RUL) www.rul.fi

Suomen Reserviupseeriliitto (RUL) on reserviupseerien valmiuksia kehittävä yhteistoimintajärjestö, joka vaikuttaa maanpuolustusedellytysten paranemiseen ja tukee valtakunnan turvallisuutta. RUL:n tehtävänä on ylläpitää reserviupseerien sotilaallisia tietoja, johtajakykyä ja valmiuksia sekä toimia reserviupseerikerhojen ja niiden jäsenten välisenä yhdysiteenä. Suomen Reserviupseeriliiton toiminta perustuu koko jäsenistön yhteisiin arvoihin, joita ovat: isänmaallisuus, hyvä johtajuus, veteraanien perintö ja yleinen asevelvollisuus.

Tällä hetkellä RUL:ssa on noin 28 000 jäsentä. Liittoon kuuluu 350 jäsenyhdistystä ja 20 reserviupseeripiiriä. Jäsenistä kolmasosa on alle 35-vuotiaita. Liiton keskeisiä toimintamuotoja ovat mm. **koulutus**, urheilu- ja liikuntatoiminta, sekä järjestö-, aatteellinen ja perinnetoiminta. Urheilu- ja liikuntatoiminnassa korostuvat sotilastaitoja kehittävät maastojokokset ja -harjoitukset sekä ammunta ja suunnistus. RUL on ollut yhdessä puolustusvoimien sekä muiden maanpuolustusjärjestöjen kanssa voimakkaasti mukana kehittämässä vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta mm. Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen kautta. RUL:n erityisen kiinnostuksen kohteena on johtamis- ja kouluttajakoulutus. Liitto on jäsenenä Maanpuolustuskoulutusyhdistyksessä, Maanpuolustuksen Tuki ry:ssä ja Reserviläisurheiluliitossa.

Reserviläisurheiluliitto ry⁴³

Reserviläisurheiluliitto ry:n yksi keskeinen tehtävä on ylläpitää ja kehittää jäsenistönsä maanpuolustustaitoja. Maanpuolustustaitoihin kuuluvat fyysinen kunto ja kenttätaidot. Kenttätaitoja ovat suunnistus-, ampuma-, kartanluku-, tulenjohto-, johtamis- ja vaellustaidot. Uusia toimintamuotoja ovat sovellettu reserviläisammunta ja nettipohjainen kuntokortti.

Reserviläisurheiluliitto koordinoi ja johtaa kenttäkelpoisuuden parantamisohjelmaa. Se valmistaa testaukseen liittyvää koulutusmateriaalia jäsenliittojensa ja niiden jäsenyhdistysten käyttöön.

Reserviläisliitto (RES)⁴⁴

Reserviläisliiton yleisimpiä toimintamuotoja liiton paikallisyhdistyksissä ovat ammunta, maastotoiminta, urheilu- ja liikunta, veteraanituki sekä maanpuolustustahdon ylläpitämiseen tähtäävä työ. Liitto on mukana reserviläisille sotilaskoulutusta tarjoavan Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen (MPK) toiminnassa. Lähes puolet MPK:n kouluttajista tulee Reserviläisliitosta. Toiminnan painopistealueet ovat **ampumataitoisen reservin ylläpito, veteraaniperinteen säilyttäminen ja hyväkuntoinen jäsenistö**. Reserviläisliiton laajin toimintamuoto on ammunta. RES:iin kuuluu 36.000 suomalaista. Liiton piireissä ja yhdistyksissä järjestettiin vuonna 2010 yhteensä 7.500 erilaista ampumatilaisuutta, joissa kirjattiin 50 500 osallistumiskertaa.

Jäsenistön fyysistä kuntoa ja kenttäkelpoisuutta pidetään yllä laajalla liikunta-, urheilu- ja kilpailutoiminnalla. Myös perinteinen maanpuolustustahdon hyväksi tapahtuva työ on aktiivista. Reserviläisliiton piireissä ja yhdistyksissä järjestetään vuosittain noin 100 erilaista maanpuolustusjuhlaa sekä yli 200 erilaista esitelmä- ja tiedotustilaisuutta. Lisäksi ylläpidetään noin viittäsataa erilaista julkaisua. Erityisen tärkeä rooli tässä työssä on liiton jäsenlehdellä Reserviläisellä, joka on Suomen suurin maanpuolustuslehti. Myös liiton veteraanityö jatkuu laajamittaisena.

---

⁴³ Reserviläisurheiluliitto ry, www.resul.fi

⁴⁴ Reserviläisliitto, www.reservilaisliitto.fi

Maanpuolustuksen Tuki ry⁴⁵

Maanpuolustuksen Tuki ry on maanpuolustusjärjestö, jonka tärkeimpänä tehtävänä on keskeisten vapaaehtoista maanpuolustustyötä tekevien valtakunnallisten järjestöjen **taloudellinen ja aatteellinen tukeminen**. Maanpuolustuksen Tuki ry hankkii ja jakaa keskitetysti jäsenjärjestöjensä toimintaan sekä koulutukseen tarkoitettut varat. Nämä järjestöt ovat Suomen Reserviupseeriliitto ry, Reserviläisliitto - Reservin Aliupseerien Liitto ry, Maanpuolustuskiltojen liitto ry, Maanpuolustuskoulutusyhdistys ja Naisten Valmiusliitto ry.

Maanpuolustuskiltojen liitto ry⁴⁶

Maanpuolustuskiltojen liitto ry on valtakunnallinen keskusjärjestö ja jäsenyhdistyksiensä eli kiltojen välinen **yhteistyöelin**. Liitto on kiltojen edunvalvoja, jonka tarkoituksena on yleisiä suuntaviivoja antava, ohjaava ja kiltojen työtä tukeva toiminta sekä toimintaedellytysten luominen jäsenkilloille. Maanpuolustuskiltojen liitto ry:n keskeisenä tehtävänä on jäsentensä aselaji- ja joukko-osastoperinteiden vaaliminen sekä laaja maanpuolustustyö. Toiminnan tarkoituksena on kansalaisten maanpuolustustietouden edistäminen sekä **maanpuolustustahdon voimistaminen**. Liitto pyrkii ulottamaan toimintansa mahdollisimman laajoihin kansalaispiireihin sotilasarvoon, ikään tai sukupuoleen katsomatta.

Liitto on perustettu v. 1963, siihen kuuluu noin 87 kiltaa ja sen henkilöjäsenmäärä on noin 18.000. Kolme jäsenyhdistyksistä on valtakunnallisia aselajiliittoja. Killat jakaantuvat joukko-osastokiltoihin, aselajikiltoihin, perinnekiltoihin, alueellisiin maanpuolustuskiltoihin sekä turvakurssikiltoihin.

Suomen rauhanturvaajaliitto ry⁴⁷

Suomen Rauhanturvaajaliitto toimii rauhanturvaajatehtävissä palvelevien ja palvelleiden veljesjärjestönä, jonka ensisijaisena tehtävänä on jäsenistön eduista huolehtiminen ja jäsenten välisenä kontaktipintana toimiminen. Liitto koostuu 31 jäsenjärjestöstä, joiden jäseninä on noin 7 000 YK:n, Naton, EU:n ja ETYJ:in tehtävissä rauhanturvasotilaina tai poliiseina palvellutta miestä ja naista. Suomen rauhanturvaajaliitto on samalla maanpuolustusjärjestö ja yksi Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen perustajajäsenistä.

---

⁴⁵ Maanpuolustuksen Tuki ry, www.maanpuolustuksentuki.fi

⁴⁶ Maanpuolustuskiltojen liitto ry, www.mpkli.fi

⁴⁷ Suomen rauhanturvaajaliitto ry 2011. <http://www.rauhanturvaajaliitto.fi>

